

MUZIČKI FOLKLOR KONAVALA

STJEPAN STEPANOV

Godine 1961. boravio sam dvadesetak dana u Konavlima, gdje sam za Institut za narodnu umjetnost u Zagrebu obišao velik dio selâ i zase-laka te magnetofonom snimao pjevanje, svirku i drugu usmenu narodnu predaju. Susretljivošću Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku omogu-ćeno je da se rezultat toga rada sada objavi u »Analima«. S obzirom na ograničeni prostor što ga Anali mogu pružiti, objavljuje se zasada izbor iz tog materijala koji obuhvaća samo najstariju, najvredniju i za Konavle najkarakterističniju građu, napose onu koja se sve više gubi i nestaje sa starijom generacijom i s patrijarhalnim načinom života u tom kraju.

Muzička narodna tradicija Konavala sastoji se od pjesama i svirke na narodnim glazbalima, od kojih su najznačajnija dva *kordofona instru-menta: jednostrune gusle i trostruna lijerica*, a od *aerofonih instrumenata: jednocijevna labijalna svirala »svrdonica«*, koja se pravi od trstike i od zove, a gdjekad i od orlova krila, odnosno njegove nožne kosti; rjeđe su *diple*, tj. dvostruka svirala s udarnim jezičcima. Danas su sva ta narodna glazbala već dosta rijetka, a za prijašnja vremena može se reći da su lijerica i svrdonica bila značajnija glazbala Konavala negoli gusle i diple, koje su došle iz Hercegovine i Crne Gore.

Pjevanje starinskih narodnih pjesama i svirka na tradicionalnim glaz-balima u Konavlima sve više nestaje, jer mlađa generacija pjeva mahom moderne plesne popularne melodije, a od narodnih pjesama većinom opće-dalmatinske varoške popijevke, pa stoga, kada je riječ o pravim konavo-skim narodnim pjesmama, možemo govoriti samo o prošlom vremenu.

Nekoć su se u Konavlima razlikovali i razni načini pjevanja, pa je svaki način imao i svoje ime. Tako je »*putničko*« pjevanje, koje je do-nekle slično istoimenom pjevanju u susjednoj Hercegovini, bilo karakte-rističnije za muškarce negoli za žene, premda su slično znale pjevati i žene. U Konavlima se ono izvodilo solo ili pak unisono udvoje. U nekim konavoskim selima taj način pjevanja zovu i »*u grlo*«, »*istresalice*«, »*u glas*«, »*na istresice*«, »*po junački*«, a značajka mu je — kako samo ime kaže — potresanje glasom, tj. snažni prsni tremolo na pojedinim slogovima pjevanog teksta i na uzviku »oj«. Na taj su način pjevani tekstovi sva-tovskih počasnica ali i pojedini stihovi narodnih balada i epskih pjesama, jer se sav tekst dugih pjesama nije ni mogao izvoditi, budući da je taj

način pjevanja vanredno naporan. Žensko pjevanje sličnog načina zvalo se »na istresice«, »istnesalica u glas ka' i muški«, ili pak »žetvelice« i »žetvelički«, ali se ono ponešto razlikovalo od muškog načina, jer je tremelo ženskog pjevanja znatno blaži, a intenzitet glasa manje snažan i elementaran od muškog. Ove su pjesme djevojke i žene pjevale — kao što naziv kaže — pri zajedničkim poljskim radovima, tj. mōbi, ali i pri čuvanju ovaca, a ponekad i pri skupnim radovima u kući, kada bi se sastale na sijelu. No na sijelu je bilo uobičajeno i pjevanje »iz libra«, tj. jedan od prisutnih pismenih muškaraca ili žena uzео bi preda se Kačićevu ili kakvu drugu štampanu pjesmaricu pa bi pjevao i tako »društvo razgovarao«, tj. zabavljao. Pjevanje »iz libra« je sasvim oprečno »putničkom« i »žetveličkom« pjevanju, jer dok je ovo puno ukrasa i melizama, pa je tekst isprekidan i katkada gotovo nerazumljiv, dotle je pri pjevanju »iz libra« razumljivost teksta i te kako bitan momenat, pa je stoga melodija uglavnom silabička; očito, dakle, tu narodni instinkt luči po funkcionalnosti — pri jednom načinu ispoljuje se elementarna raspjevanost, a pri drugom nastojanje za jasnoćom deklamacije.

Uz *gusle* su u Konavlima pjevali uvijek samo muškarci i ja nisam doznao ni za jedan slučaj u prošlosti da bi i žene pjevale uz *gusle*. *Guslari* nekoć nisu bili rijetka pojava u Konavlima, bilo ih je skoro u svakom selu, a i danas se susreću *gusle* u mnogim kućama, ali *guslara* nema, pa one sada služe većinom samo za ukras doma, a ponegdje se na žalost nađu i u zapuštenom stanju negdje u konobi ili u potkrovlju, jer su *guslari* postali prava rijetkost. Ove *gusle* po Konavlima mahom su podrijetlom iz Hercegovine ili Crne Gore. Ove posljednje većinom su bogato izrezbarene i iskićene likovima, grbovima i raznom ornamentikom, a na njima su imena i zapisi. Hercegovačke *gusle* primitivnije su izradbe, ali baš zato plemenitije u svojoj nenametljivoj jednostavnosti, te osim obligatne magijske životinjske glave na vrhu, nemaju drugih ukrasa ili imaju tek nešto malo ornamentiran porub na poleđini korpusa. Uz *gusle* bi nekoć zapjevao mnogi domaćin za dugih zimskih večeri, ali i mnogi putnik — namjernik, pa su *gusle* zato i visile o zidu na počasnu mjestu, da bi ih uzео u ruke svatko kome se »gundilo«.

Za ples sviralo se u svrdonicu, ali znatno češće »udaralo« bi se u *lijericu*. Ova je po obliku donekle slična *guslama*, ali je znatno manja i plića od *gusala*, pa stoga ima i slabiji ton. Različito od *gusala*, na kojima je ozgora napeta janjeća ili jareća koža (katkada i pseća, a kao kuriozum navodim da sam vidio jedan primjerak na kojemu je bila napeta koža ribe »sklač«, neke vrsti morskog psa ili morske mačke), *lijerica* je sva od drveta. U Konavlima se upotrebljavaju samo jednostrune *gusle*, a struna je napravljena od snopića dlaka s konjskog repa. *Lijerica* pak ima tri prave žice od crijeva. Danas se upotrebljavaju kupovne žice, tj. violinske *e*, *a* ili *d* žice, jer *lijeričari* nisu izbirljivi, nego uzimaju svaku crijevnu žicu do koje mogu doći, pa čak i uzicu od najlona koja daje nekvalitetan mukli zvuk. Da li su se nekoć žice za *lijericu* proizvodile kod kuće, to nisam mogao ustanoviti. Zbog plitkoće svoga korpusa, *lijerica* ima razmjerno slab, ali dosta oštar i pomalo piskutljiv ton, pa stoga više

odgovara svirci u zatvorenoj prostori nego pod vedrim nebom, ali budući da se uz svirku lijericice pleše i na otvorenu prostoru, mahom na gumnju gdje je tlo ravno i popločeno, lijericar je primoran da nogom čvrsto udara takt da bi plesači čuli ritam plesa.

Kao po cijelom južnom primorju, tako se i u Konavlima uz lijericu znade i zapjevati i to većinom jedno izvjesno »*potkolo*«, kojega tekst ukazuje na to da je to izričito svatovska pjesma. Iznimno se osim potkola znade zapjevati uz lijericu i koja guslarska pjesma, ali to nipošto nije redovita pojava, nego se — slično kao i na ostalom području lijericice, tj. u Župi, Primorju dubrovačkom, na Pelješcu i na otocima južne Dalmacije — pjevanje prati na lijerici samo u pomanjkanju gusala. To potvrđuje i činjenica da većina lijericara — jedan s više, drugi s manje uspjeha — nastoji da prati pjevanje samo unisono, tj. na jednoj žici i bez istovremenog oglašavanja obligatnoga lijericinog borduna, pa se pri pratnji pjevanja taj bordun oglasuje većinom samo sporadično, tj. ako »*gundalo*« slučajno zahvati susjednu bordunsku žicu što lijericar vidljivo nastoji izbjeći na taj način što lijericu drži malo kosije nego što je drži za dvo-glasne plesne svirke; očito je dakle da on svjesno, ili podsvjesnim osjećajem za stil, nastoji oponašati jednoglasni zvuk domaćih gusala.

Lijerica ima tri žice; prva žica daje, prazno ozvučena, toniku modusa i na toj se žici svira melodija, tj. tonovi od tonike naviše; srednja žica ugođena je za kvintu niže od tonike i taj ton služi kao bordun koji se oglasuje istodobno skoro sa svakim tonom melodije; treća žica ugođena je za cijeli ton niže od prve žice, te na taj način predstavlja subtonium modi, koji se oglašava samo kada to melodija zahtijeva. Kobilica, preko koje su napete te tri žice, nešto je malo zaobljena (ali manje nego u violine), a to omogućuje da se s lakoćom istim potezom »*gundala*« povlači istovremeno preko dviju žica, dok je istodobno povlačenje gudalom preko svih triju žica moguće samo ako se to baš hoće, ali to se normalno ne čini, jer princip svirke na lijerici iziskuje samo stalno istovremeno oglašavanje srednje žice, tj. borduna uz tonove melodije, pa stoga gudalo, pri normalnom pritisku, povlači istodobno samo preko 1. i 2. ili pak samo preko 2. i 3. žice. No za ovaj posljednji zahvat mora svirač, svaki put kada je to potrebno, lijericu malo zaokrenuti u pravcu gudala, da bi olakšao gudalu taj zahvat, budući da neprekidni brzi pokreti desne ruke s gudalom ne dopuštaju lijericaru da ruku brzo još i podigne i nagne, i tako omogući zahvat donje žice — jer su svičari odreda ratari s teškom od rada i stoga neelastičnom rukom, pa je pravo čudo da uopće mogu izvoditi brze uzastopne poteze gudalom kako to iziskuju brzi sljedovi kratkih tonova, (što je baš i karakteristično za plesne melodije na lijerici), usto s lijevom rukom još i one česte trenutne zaokrete lijericom, da bi omogućili oglašenje subtoniuma modi na donjoj žici.

Lijerica se, slično kao i gusle, drži na lijevoj natkoljenici, ali ne tako nagnuto preko cijelog krila kao gusle, nego uspravno. Lijevim se palcem obuhvaća stražnja strana vrata, a ostala dva do tri prsta prebiru po prvoj, tj. najvišoj žici, i to ili ozgora (slično kao kod violine ili violončela) ili pak postrance — na guslarski način, tj. ne savijajući prste u

zglobovima — ne pritiskajući žice jagodicama prstiju, nego člankom ispod prvog zgloba. Desnom se rukom drži »gundalo«, koje je slično i u lijerice i u gusala, tj. primitivan luk od grančice na kojoj je nategnut snopić struna s konjskog repa. Strune na »gundalu« nisu jako nategnute, pa stoga guslar i lijeričar moraju malim prstom i prstenjakom desne ruke pritiskati strune da bi stvorili njihovu veću napetost.

Od *aerofonih glazbala* najznačajnija je — kako je već rečeno — svirala koju nazivaju »svrdonica«, i to u znatno većoj mjeri nego što su *diple (mješnice)*, koje su navodno i u prijašnja vremena ovdje postojale samo sporadično. Svrdonica je labijalna svirala vrste »*Schnabelflöte*« ili »*Langflöte*« tj. ona se drži uzdužno, a pravi se uglavnom od trstike ili od zove, a ako se prilika ukaže, i od kosti orlova krila ili nožne kosti. Orlove kosti su pogodne jer su dosta duge a nisu bile ni rijetke u tom kraju sa zaleđem hercegovačkoga planinskog masiva u kojem je prije sigurno bilo dosta orlova. Kao sve ptičje kosti, one su šuplje i lake pa, slično kao u trstike i zove, uzdužnu cijev ne treba posebno bušiti, nego valja samo izrezati i podesiti labium usnika i paliti ili bušiti »*škulje*« za prebiranje, tj. za proizvodnju niza različitih tonova, a udaljenost od jedne »*škulje*« do druge »*nije teško*« — kako svirači kažu — »*pogoditi, kada svak zna da je palac od šku'je do šku'je*«. Budući da je takav način mjerenja zajednička osebina velikog dijela proizvođača naših tradicionalnih primitivnih aerofonih narodnih glazbala, jasno je da su i akustički rezultati posvuda donekle slični, tj. podjednako nestalni, jer su palci različite debljine, pa su stoga i akustički rezultati, tj. tonski nizovi na tim glazbalima različiti, te se kreću počev od najtjesnijih netemperiranih intervalskih odnosa, pa sve do približno temperiranih nizova dorskoga ili frigijskog modalnog karaktera. Da li su ovi temperirani odnosi rezultat akustičkog utjecaja crkvenog pjevanja ili gradskih popjevaka, ili pak svirke na lijerici, (jer se na njoj proizvode relativno temperirani tonovi), to nisam mogao ustanoviti, budući da danas više nitko ne pravi svrdonice, a malo tko znade već i svirati u njih, jer je ovdje komunikacija s gradom već odavno vrlo živa. Svrdonice su duge po pr. 30 cm (pojedine za koji centimetar dulje ili kraće) i imaju 5 do 6 rupica za prebiranje, od kojih se pet rupica pokriva prstima, dok se šesta (ako je ima) ne pokriva, jer ljestvica upotrebljenih tonova sadrži samo šest tonova (najviši ton se dobija kada se ne pokrije nijedna »*škulja*«, a najdublji ton, tj. šesti po redu oglasuje se kada je svih pet »*škulja*« pokriveno i on je osnovni ton, tonika toga niza); svirala se drži odozdo s palcima obiju ruka i s jednim ili oba mala prsta, a ozgora s prstima koji prebiru. Intonacija je vrlo laka kao u svih labijalnih svirala, a svirači znadu proizvoditi i nekoliko osnovnih tonova te ljestvice (osobito u polaganih i tihih melodija), ali se svih šest tonova osnovne ljestvice ne mogu proizvoditi, jer se pri malo snažnijem zapuhu javljaju odmah alikvotni tonovi. No za zvuk svrdonice karakteristični su ionako samo prepuhani tonovi. Pri brznoj svirci javljaju se, međutim, i kod ovih prepuhanih tonova neki viši alikvotni tonovi (ali ne kod svih), dakle alikvoti alikvota, što je zanimljiva akustička pojava. Melika svirke na svrdonici vrlo je pokretna, s mnogo brzih figura i

melizama što je i inače karakteristično za labijalne svirale. Cijev svrdonice često je bogato izrezbarena, osobito u svrdonica iz orlove kosti, a pojedini primjerci su pokriveni ornamentima i zapisima, koji katkad kazuju tko je orla ubio i tko je i kada izradio i ukrasio sviralu.

Osim gore navedenog pjevanja uz gusle i lijericu, te pjevanja arhaičkih melodija bez instrumentalne pratnje, pjevaju se u Konavlima i melodije u (približno) temperiranoj ugodbi i to najčešće u ljestvičkim isječcima dorskoga ili frigijskog modusa. Te pjesme temperiranih tonskih nizova nisu sve novijeg postanja, premda među njima ima i pokoja novija, varoška. Takvo uporedno postojanje melodija u tijesnim dinarskim ne-temperiranim ljestvicama i melodija u mediteranskim temperanim ljestvicama upravo je karakteristično za sve naše primorske krajeve jer se tu posvuda jako osjeća isprepletenost tih dvaju muzičkih stilova gdje se miješa staro nasljeđe s kopnenog zaleđa s primorsko-otočkim nasljedem, što su neki autori već prije uočili u drugim etnološkim granama (*M. i B. Gušić, M. Gavazzi* i dr.). Konavle dakle ni u muzičkom pogledu nije izuzetak.

U melodije koje se kreću unutar (relativno) temperirane intonacije, idu uspavanke, svatovske pjesme, pjevanje »iz libra« baladnih i epskih tekstova, kao i »žetveličke« pjesme (ako nisu »na istresice«), a isto tako i svirka na lijerici i na svrdonici, ukoliko to intonacija pojedine svrdonice dozvoljava.

Uz svatovske pjesme, koje se pjevaju na slične melodije posvuda po Konavlima, najzanimljivije je pjevanje »iz libra«. I tu svi pjevači primjenjuju isti tip melodije i način interpretacije, uz male, uglavnom ritmičke varijante kakav je raširen po cijelom južnom primorju i svima njegovim otocima. Zanimljivo je nadalje da većina pjevača pjeva »iz libra«, tj. čita tekst iz knjige samo prividno, jer dobri pjevači znadu napamet tekst pjesama svog repertoara, no neki su ga već sasvim ili dijelom i zaboravili, jer se sada rjeđe pjeva, pa stoga moraju zaista čitati iz knjige pred sobom. I u Konavlima, kao i u drugim krajevima Hrvatske, nepismeni pjevači bolje pamte pjesme i raspolazu sa znatno većim repertoarom od pismenih, a isto tako nepismeni pjevači imaju razvijeniji stvaralački odnos prema tekstu svojih pjesama, pa slobodnije improviziraju formulaciju stihova, njihov broj i redoslijed u toku pjesme, te je tako reći svako njihovo ponovno kazivanje ili pjevanje svaki put različito, makar to ponavljanje uslijedilo i neposredno, uzastopce. Ta stvaralačka sposobnost vanredno je impresivna jer slušalac prisustvuje tako reći svaki put rađanju nove formulacije iste pjesme na čemu ništa ne mijenja činjenica što se u pretežnim (ali ne u svim) slučajevima radi samo o primjeni formulacija iz već postojećeg fonda »stojjećih« fraza i stihova.

U nekim krajevima postoji običaj da i nepismeni pjevači »čitaju iz knjige«, tj. da drže pred sobom bilo kakvu knjigu (katkada i knjigu na stranom jeziku ili držeci je obratno), no ja u Konavlima nisam naišao na takav slučaj. Međutim i pismeni konavoski pjevači omogućavali su zanimljiva zapažanja. Tako mi je u Vitaljini jedna dobra i pismena pjevačica pjevala iz Kačića i zaista se tačno pridržavala redoslijeda i formulacije stihova iz ove štampane pjesmarice, koja je, kako je poznato, pisana

ikavicom. Pjevačica je međutim cijelu pjesmu izgovarala naskroz ijekavskim odnosno jekavskim govorom, tj. onim kojim se služi i u običnu govoru. Osim toga je i sve Kačićeve zastarjele jezične izraze i gramatičke oblike zamijenjivala suvremenim izrazima i oblicima, odnosno takvim lokalnim kakvi se ovdje upotrebljavaju — a sve je to činila ne dižući pogleda s Kačićeva teksta. Vjerojatno je da pjevačica te preformulacije nije učinila spontano, nego je takav tekst već otprije znala napamet, a knjiga joj je služila samo kao podsjetnik; no nisam mogao ustanoviti da li su ove promjene teksta njezin proizvod ili ih je preuzela slušanjem kojega starijeg pjevača iz njenog, ili kojega drugog sela. Pri tome je nimalo nisu smetale razlike između njezina teksta i štampanog koji je gledala.

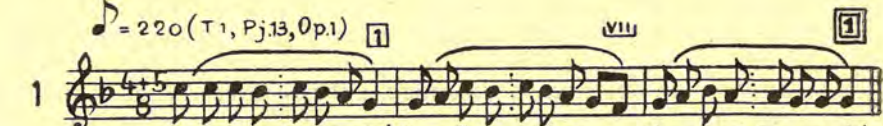
Pjevanje je u Konavlima uglavnom improvizirano, tj. izvjestan tradicionalni melički motiv slobodno se varira u toku pjevanja pjesme. Još više nego melički obrazac, varira se ritmički. To se dešava uglavnom zbog deklamacije teksta ili da bi se istakli važni momenti u njemu, ali katkada i zbog toga što je pjevač zaokupljen anticipirajućim memoriranjem teksta, pa stoga ove ritmičke različitosti znadu često biti i dosta znatne. Ta pojava i njeno tumačenje odnosi se podjednako i na guslarsko pjevanje (i na lijeričarsko pjevanje baladnih tekstova) a susrećemo ga i u drugim našim krajevima.

Sve ovdje objavljene pjesme snimane su magnetofonom od početka do kraja i transkribirane sa snimke u note, a sav materijal deponiran je u fonoteci odnosno arhivu Instituta za narodnu umjetnost u Zagrebu, gdje stoji svakome na uvid. Taj arhivirani materijal sadrži i razne manje važne varijante teksta i muzike, jer je bilo katkada i više pjevača u istom ili drugim selima koji su pjevali istu pjesmu. Zbog ograničena prostora mogao je u ovaj izbor ući samo dio melodija i tekstova, a isto tako samo nekoliko primjera svirke na pojedinom glazbalu. Od svake melodije i svirke objavljuju se samo kraći izvodi, a svatovski govori i počasnice na slavi seoskoga crkvenog zaštitnika (*Krsno ime*) uopće nisu ni ušle u ovaj izbor, jer ne spadaju u muzički folklor, nego će biti obrađene u posebnoj studiji o konavoskim narodnim običajima. Ipak sam u popis pjevača, svirača i kazivača uvrstio imena svih koje sam snimio, a objavio pjesme samo onih pjevača i svirača uz kojih se ime nalazi redni broj pojedine pjesme. Ovdje moram još napomenuti da su, osim mene, za Institut za nar. umjetnost u Zagrebu snimali u Konavlima i naši suradnici dr. Vinko Žganec i inž. Ivan Ivančan. Na žalost, zbog pomanjkanja prostora ovaj put nisu mogle biti objavljene i njihove snimke, a samo nekoliko plesnih melodija bit će objavljeno uz studiju I. Ivančana o konavoskim plesovima. Sav ostali materijal objavit će se drugom prilikom, napose snimke I. Ivančana iz brdskih sela Kuna, Duba, Stravča, Jasenica, Brotnica, Šiešci itd. Konavoska balada o Lasiću Božuru objavljena je u godišnjaku našeg Instituta »*Narodna umjetnost*« za 1963, jer zbog svoje obimnosti i iscrpnih komentara nije mogla ovamo ući. U studiji o tekstovima konavoskih pjesama, koju će u idućem svesku »Dubrovačkih Anala« objaviti prof. O. Delorko, bit će i takvih kojih je muzika objavljena ovdje, zbog čega se na ovome mjestu ti tekstovi donose samo u kraćim izvodima; to isto vrijedi

i za tekstove koji su već prije drugdje objavljeni (npr. u Vuka i dr.), o čemu se podaci nalaze u opaskama.

Što se tiče rasporeda ove zbirke, potrebno je da napomenem slijedeće: 1) *notni primjeri* raspoređeni su najprije po vrstama stiha, tj. najprije su osmerci, pa deseterci, dvanaesterci i trinaesterci. Zatim su pjesme istoga pjesničkog metra poredane počev od najjednostavnijega ritmijskog oblika, pa sve do najsloženijeg. 2) Na posebnom je mjestu priegled *tonskih nizova*, u okviru kojih se kreću pojedini napjevi, a ispod toga je navedeno na koje se pjesme pojedini tonski niz odnosi. 3) Zatim slijedi priegled *ritmijskih obrazaca*, tj. najtipičnijeg osnovnog ritma pojedine pjesme, a uz svaki tip je brojkom navedena pjesma na koju se odnosi. Uz svaki notni primjer nalazi se u zagradi redni broj pripadajućeg teksta (T), redni broj pjevača ili svirača (Pj, Sv) i redni broj opaske koja se odnosi na tu pjesmu (Op). — 4) *Tekstovi pjesama* (većinom samo u fragmentu) poredani su po svojoj namjeni i to tako da najprije dolaze uspavanke, pa svatovske pjesme, zatim kolende, lokalne pjesme, pjesme za zabavu, žetelacke i napokon balade i epske pjesme. Uza svaki tekst nalazi se u zagradi redni broj pripadajuće melodije i redni broj pjevača i opaske. 5) *Muzika* nekih plesova objavljuje se uz studiju I. Ivančana o konavoskim narodnim plesovima, i tu su u zagradi navedeni i redni broj odgovarajuće opaske i imena svirača, a odnose se na moje opaske i moj popis svirača, pa ih tu treba i potražiti. 6) U *popisu pjevača i svirača* nalazi se redni broj muzičkog primjera, teksta i opaske, tako da se vidi koji je pjevač i svirač dao pojedini prilog. Na kraju donosim popis pjesama i svirke abecednim redom početnog stiha.

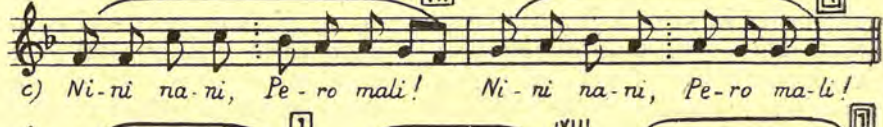
$\text{♩} = 220 (\text{T}1, \text{Pj}13, \text{Op}1)$ 1 VII 1

1

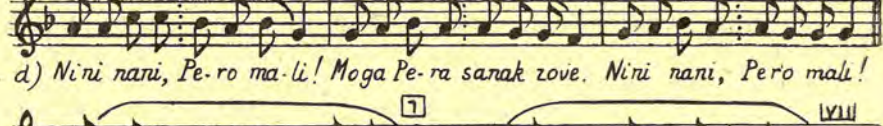
a) Nini nani, Pero mali! Moga Pera sarak zove Nini nani, Pero mali!

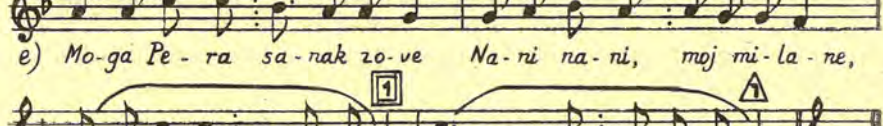
b) Sa-nak i - de niz u - li - cu, vo-di Pe-ra za ru-či-cu.

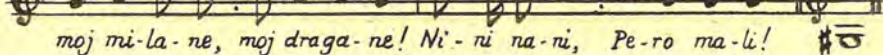
c) Ni-ni na-ni, Pe-ro mali! Ni-ni na-ni, Pe-ro ma-li!

d) Nini nani, Pe-ro ma-li! Moga Pe-ra sarak zove. Nini nani, Pero mali!

e) Mo-ga Pe - ra sa-nak zo-ve Na-ni na-ni, moj mi-la-ne,

moj mi-la-ne, moj draga-ne! Ni - ni na-ni, Pe-ro ma-li! #

$\text{♩} = 312 (\text{T}45, \text{Pj}30, \text{Op}2)$ 2 1

2

Sje-di čava u-kraj pu-ta, dr-ži ke-su zla-ta žu-ta.

O-tud i - de stara ba - ka, na dje-lu je zla, o - pa - ka.

Da-vo ba-ki ru-ku pru-ža, pa se šnjome da-vo zdru-ia.

Stara ba-ka čavla pi-ta ka-mo i - de, kud se ski-ta.

Da-vo ba-ki pravo ka - za, sve poslove svoj' is-ka - za:

„Ta-mo, ba-ko, u tom gra-du muži žena tu i - ma - du

što pošte-no živjet zna-du u lju-bavi i u skla-du:

Ja po-pustih svoje uz - de da zavadim že-nu s mu-žem.

(nepravilno - - - - -)

Al ne mo-gu ter ne mo-gu, jer se često mole bogu.”
(nepravilno - sve do kraja)

Stara ba-ka đavlu ka - že: „Id' o - ta - le, lu - di vraže!

J - di ženi pa jon re - ci da jon muž druge lju - bi!

J - di mužu pa mu re - ci da mu žena druge lju - bi!”

Da-vo pusti svo-je uz-de pa zavadi ženu s mužem. # 5

$\text{♩} = 200$ (Т18, Рј32, Оп3)

a) Do-bar večer! Mi kuca-mo, No-vo lje-to čes-ti-tamo!

b) Ov-dje, ov - dje nazdravljam vam: No-vo lje-to doj-de!

a) Al sad bi'vam rad ve-se-lja: Na zdravljevam Novo lje-to! Da se ve-se-li - te!

Zdravlje i ve-se-lye i du-hovno spasenje! A - men.

d) Neće gospo-da neharna bi - ti, kolendari-ma ne ud'je-li-ti!

e) Mi smo do-šli sa Bosan-ke, razdr-li smo sve opan-ke.

f) Mi smo do-šli sa Ko-na-la u karo-ci od gospa-ra.

(Domaćinu koji ne dariva kolendare):

g) Pred kućom je ar - vo lo - za, u kući go-spo-da koza!

$\text{♩} = 48-51$ ($\text{♩} = 240-255$) (T varij. dijelova iz br. 1, Pj 38, Op 4)

Nina nina zla-to moje. Te-be slatki sanak zo-ve.

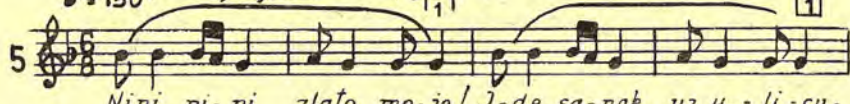

Mo-ga Marka za ru-či-cu, pa ga vo-di u ko-li-cu.

Ni-na nina zla-to mo-je. Te-be slatki sanak zo-ve.

$\text{♩} = 150$ (T varij. dijelova iz br. 1, Pj 1, Op 5)

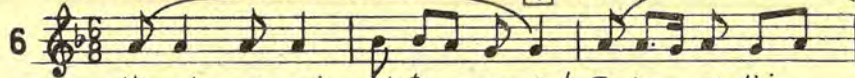

Nini ni-ni zlato mo-je! J-de sa-nak uz u-li-cu,

vodi ma-lo za ru-čič-cu. Nini ni-ni zlato mo-je!

$\text{♩} = 62$ ($\text{♩} = 186$) (T varij. dijelova iz br. 1, Pj 28, Op 6)

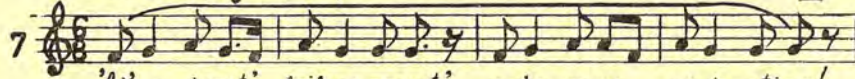

Ninaj, ni-naj, zlato mo-je! Te-be slatki

sanak zo-ve u ni-ni-ce ko-le tvo-je.

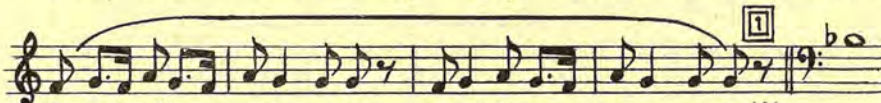
$\text{♩} = 150$ (T 16, Pj 26, Op. 7)

'Aj'mo igrat', 'aj'mo pjevat' o-ko ruva nevje-stina!

O-va neva bába i-ma, pa je bá-ba do-zi - vala:

„O moj bábo, „dobro moje, pozlati mu ruvo moje!“

$\text{♩} = 168$ (T 16, Pj 11, Op 7)

'Aj'-mo i-grat', 'aj'-mo pje-vat'
o-ko ru-va ne-vje - sti-na!

$\text{♩} = 156$ (T 16, Pj 20, Op 7)

'Aj'-mo i-grat', 'aj'-mo pje-vat'
o ko ru-ha ne-vje - sti-na!

$\text{♩} = 116$ (T 5, Pj 1, Op 8)

var.
Smilja je majci plakala: „Ne daj me, majko, dale-ko!”

$\text{♩} = 96$ (T 5, Pj 5, Op 8)

Smilja je majci plakala, (e) Smilja je majci plakala

$\text{♩} = 176$ (T 34, Pj 30, Op 9)

Pu'-ni mi, pu'-nu, hla-da - ne,
pu'-ni mi, pu'-ni, hla-da - ne, (ša-laj) hlada-ne

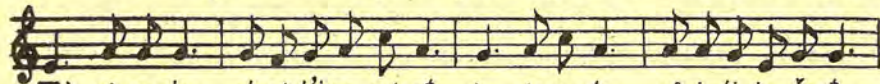
$\text{♩} = 234$ (T 2, Pj 19, Op 26)

Bu-bi ni-ni u zla-će-noj zipci!

♩ = 116 (T 21, Pj 9, Op 33)

Vi-taljeno rodno mjesto moje, li-jepe su uspomene tvoje!

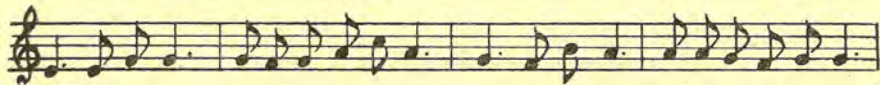
Ti si malo, al si ljepo mjesto, br-da su te o'-koli-la često.

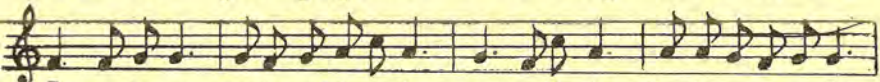
O - ko te-be planine i gore, is-pod te-be le-ži sinje mo-re.

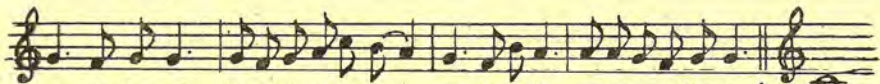
U - sred te-be crkva, škola stoji, a blizu su i dvorovi moji.

Rasadni-će ljudskoga sjemena od davno-ga valk'tai vreme-na!

J - a-ko si sasvim mjesto malo, u prošlosti li-je-po si cvalo;

go-ji-lo si ti rodu junake.... ja te dižem nebu u obla-ke!

♩ = 136 (T 33, Pj 25, Op. 36)

Tri li-va-de, tri li-va-de, nigde hla-da ne - ma,

tri li-va-de, tri li-va-de, nigde hla-da ne - ma

♩ = 280 (T 23, Pj 24, Op 34)

16

(Da bi me-ni,) da bi me-ni iz-bi-ra-ti da-li,
(ja bi' znala,) ja bi' znala što bi' i-za-bra-la

♩ = 188 (T 25, Pj 11, T 28, Pj 11, T 36, Pj 11 T 36, Pj 5, T 38, Pj 11, Op 35)

17

(Aj' ve-se-lo), aj' ve-se-lo, o-bje ru-ke mo-je,
(aj' vese-lo,) aj' ve-se-lo, o-bje ru-ke mo-je

♩ = 280 (T 24, Pj 24, Op 34)

18

(Bi-ser Ma-ra,) bi-ser Ma-ra u je-ze-ru bra-la,
(traj-la-la, tra-la-laj,) u je-ze-ru brala

♩ = 280 (T 22, Pj 24, Op 34)

19

(Vo-zi-la se,) vo-zu-la se niz mo-re de-mi-ja,
(traj-la-la, tra-la-laj,) niz mo-re de-mi-ja

♩ = 152 (T 43, Pj 10, Op 37)

20

(Porasla je,) porasla je u ra-ju masli-nja

♩ = cca 124 (dosta slobodno), (T 6, Pj 13, Op 31)

21
Pro-go - va - ra sopri do - ma - ci - ne,

pa do - zi - vje dva de - ve - ra mla - da:

„Jz - ve - di - te mla - du ne - vje - stu!

Da vas nje - su ta - mo pre - va - ri - li,

da nje - su vam šar - ta - vu iz - ve - li?

Da ma - lo šrjo - me po - i - gra - mo!”

♩ = 200 (T 3, Pj 24, Op 28)

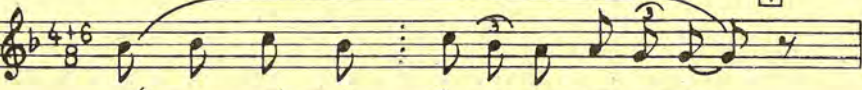
22
Konj ze - len - ko ro - snu tra - vu pa - se,

za čas pa - se, za dva o - slu - šku - je

(rubato; vrednote u taktovima vrlo varijabilne; kod „sosten.“ cca, = cca 340 (T 44, Pj 30, Op 29)

23

Sta-ro momće na ka-me-nu sje-di,
sostenuto..... 1

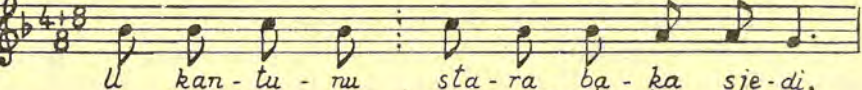
sá-mo sje-di, sám se-bi go-vo-ri:
a tempo

„J ja bi' se sta-rac o-že-ni-o;
sostenuto....a tempo 1

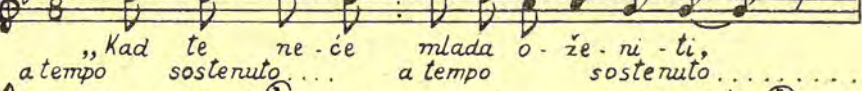
sta-ru ne-ću, a mla-de me ne-će.”

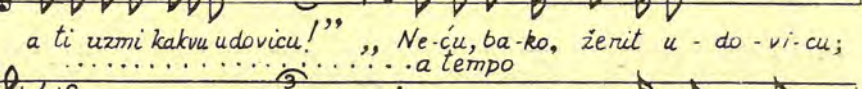
u kan-tu-nu sta-ra ba-ka sje-di,
sostenuto.....

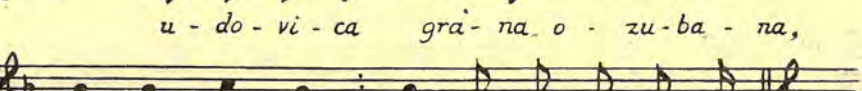
sje-di sta-ra, o-va-ko be-sje-di:
a tempo sostenuto.....

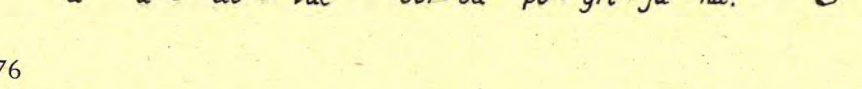
„Kad te ne-će mlada o-že-ni-ti,
a tempo sostenuto.... a tempo sostenuto.....

a ti uzmi kakvu udovicu!” „Ne-ću, ba-ko, ženit u-do-vi-cu;
a tempo

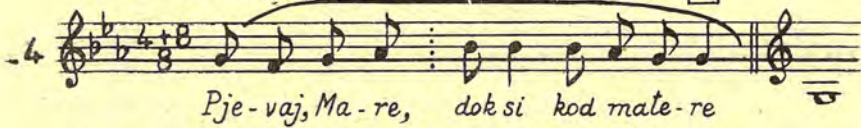

u-do-vi-ca gra-na o-zu-ba-na,
a tempo

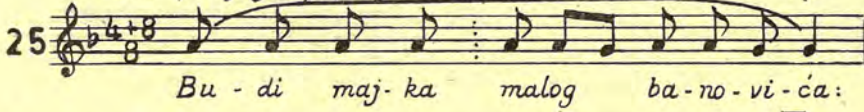
a u-do-vac čor-ba po'-gri-ja-na!”

♩ = 304 (T 4, Pj 19, Op 25)

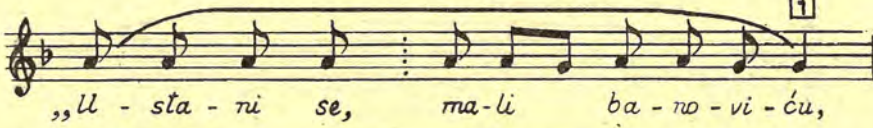

Pje-vaj, Ma-re, dok si kod mate-re

♩ = 200 (T 41, Pj 28, Op 39)

Bu - di maj-ka malog ba-no-vi-ća:

„U - sta - ni se, ma-li ba - no - vi - ću,

pa ti 'aj - de niz do - nje Ko - ta - re,

pa sa - ku - pi tri - sta že - tve - li - ca,

nek' ti ža - nju bi - je - lu 'še - ni - cu!"

Al go - vo - ri ma - li ba - no - vi - ću: it d

♩ = 296 (T 53, Pj 19, Op 40)

var. Ra - no ra - ni od Uđ - bi - ne Mu - jo,

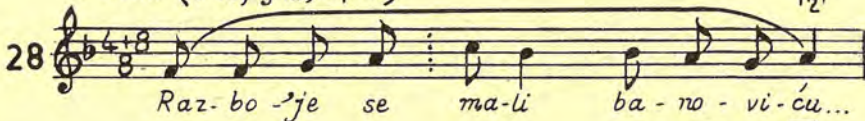
ra - no ra - ni, bi - je - lu knjigu pi - še

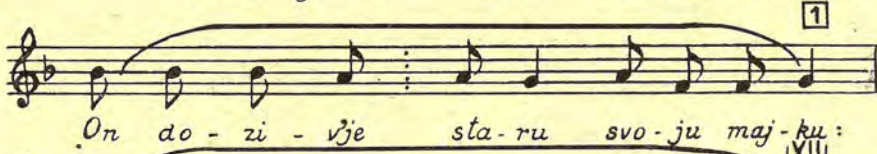
$\text{♩} = 304$ cca (dosta slobodno), (T 19, Pj 19, Op 41)

27 1
Pro-cvje - ta - la li - ka lo - vo - ri - ka

 1
po - sred b'je - la gra - da ^{var.} Dubrovni - ka.

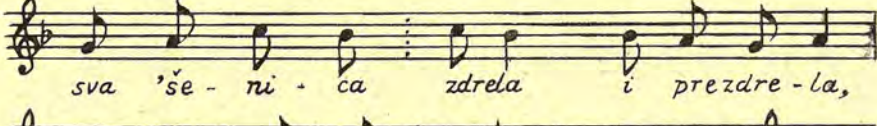
$\text{♩} = 200$ (T 40, Pj 12, Op 42)

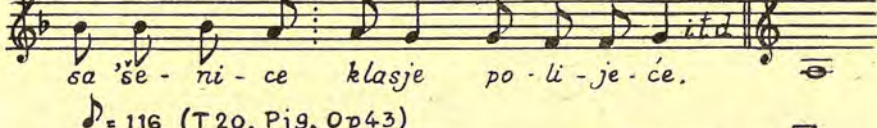
28 2
Raz - bo - 'je se ma - li ba - no - vi - ću...

 1
On do - zi - v'je sta - ru svo - ju maj - ku:

 VII
„O sta - ri - ce, mi - la mo - ja maj ko,

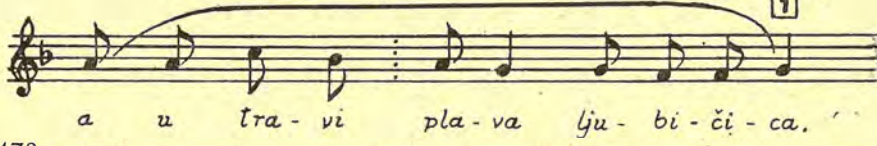
 1
sva j' u po - 'ju sa - zdre - la 'še - ni - ca,

sva 'še - ni - ca zdrela i prezdre - la,

 itd
sa 'še - ni - ce klasje po - li - je - će.

$\text{♩} = 116$ (T 20, Pj 9, Op 43)

29 1
Po ra sla je u vr - tu ru - ži - ca,

 1
a u tra - vi pla - va lju - bi - či - ca.

La - lje - va je jed - na dje - voj - či - ca,

lje - pa, pu - sta, gi - zda - va mladi - ca.

$\text{♩} = 230$ (T 27, Pj 13, Op 44)

30 Vi - lo mo - ja ta - ko ti i - me - na,

o - da - bi - ri dok i - maš bre - me - na!

Vi - lo mo - ja, ti ćeš se ka - ja - ti,

gro - zne su - ze ti 'o - ćeš pla - ka - ti;

jer so - ko - la u ru - kam's'i - ma - la,

aj, so - ko - la od lo - va ko - ji je,

lov lo - vi - ti nje - mu trudno ni - je.

$\text{♩} = 230$ (T 29, Pj 13, Op 45)

31

E - vo sje - doh za je - lo - vu klu - pu, 1

u - zeh pe - ro u de - sni - cu ru - ku, 1

pa - pir bje - li, da te raz - ve - se - lim, 1

slo - vo cr - no, da te - raz - go - vo - rim.

Slu - šaj, du - šo, što ti knjiga ka - že,

vje - ra mo - ja, ni - šta te ne lažem! 1

$\text{♩} = 230$ (T 31, Pj 13, Op 46)

32

Slu - šaj, du - šo, što ti knjiga ka - že: vii

svi su be - zi na Jer - ce - go - vi - ni, 1

sa - mo ni - je be - že Lju - bo - vi - ća. 2

A ka', do - đe be - že Lju - bo - vi - ća, 1

on - dar ne - ma be - ga da - vo - (lje) - ga,
 nje - go - va će o - sta - ti de - voj - ka!

♩ = 230 (T 30, Pj 13, Op 44)

[VII]

33 Nje - sam du - rya da bi' u - ve - nu - la,

(5/8) [I]

ni ja - bu - ka da bi' o - pa - nu - la,

[VII]

nje - sam ju - nak da po - lu - bim corde,

(5/8) [I]

neg' sam cu - ra dan da bi - ram momke.

♩ = 230 (T 37, Pj 13, Op 47)

[VII]

34 A - la bo - lje, druga - ri - ce moja,

[VII]

a - la bo - lje, a - la - mo ve - se - lo!

[VII]

Vi - še va - lja jedna vu - ra 'la - da

(5/8) [I]

neg' će - ti - ri bi - je - lo - ga dana.

$\text{♩} = 102$ (T55, Pj16, Op48)

35 $\text{♩} = 102$ (T55, Pj16, Op48)

Mi-li bo-že, čuda ve li ko-ga!

Kad se že-ni Mi lić bar-jak-ta-re,

on o-bi-de ze-mlje i gra-do-ve

od i-sto-ka pa-ko do za-pa-da...i t d

$\text{♩} = 102$ (T47, Pj16, Op49)

36 $\text{♩} = 102$ (T47, Pj16, Op49)

Oj, Ko-na-vle, slavne od sta-ri-ne,

i-za vas su vi-so-ke plani-ne,

a u-za vas o-no si-nje mo-re! (it d)

$\text{♩} = 200$ (T46, Pj12, Op51)

37 $\text{♩} = 200$ (T46, Pj12, Op51)

Po-vi-la se niz mo-re ge-mi-ja,

u njoj sje-di tridesť dje-vo-ja-ka.

Me-đu nji-ma muške gla-ve ne-ma,

pred nji-ma je ka-pe-tan djevoj-ka.

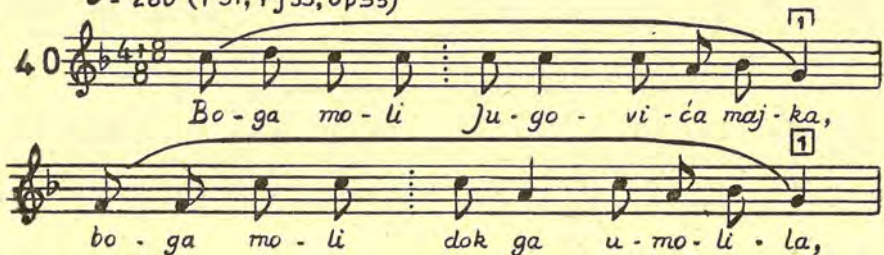
♩ = 228 (T48, Pj8, Op52)

38
Sa - nak snje - la Voj - sa - va kra - 'ji - ca,
vir - na lju - ba kra - lja od E pi - ra,
sa - nak snje - la, u san - ku vi - de - la
da je lju - ta zmaja po - ro - di - la. (itd)

♩ = 240 (T49, Pj8, Op52)

39
Si - noć pa - ša pa - de pod Graho - vo,
pa ša - lu - je o - ko - lo Gra - ho - va,
a o - sta - le pa - ši - ne de - li - je
u Ni - ko - le, kne - za od Graho - va. (itd)

♩ = 280 (T51, Pj35, Op53)

40
Bo - ga mo - li Ju - go - vi - ća maj - ka,
bo - ga mo - li dok ga u - mo - li - la,

da jon bog dâ o či od so ko la
 a bi - je - lo kri-lo od la - bu - da(it d)

$\text{♩} = 112$ (T50, Pj9, Op54)

41 $\text{♩} = 112$ Gor - ko cvi - li su - žan Vladi - mi - re
 u tam - ni - ci kra - lja bu - gar - sko - ga,
 gor - ko cvi - li, da - nak prokli - nja - še
 u ko - ji se na svjet po - ro - di - jo(it d)

$\text{♩} = 200$ (T42, Pj12, Op50)

42 Pod - ra - ni - 'o Kra - lje - vi - ću Mar - ko
 ju - trom ra - no u lov u pla - ni - nu.
 Daj' šta Mar - ko u - lo, - vi - o... ni - je,
 neg' u - lo - vi Ma - ru J - va - no - vu(it d)

$\text{♩} = 256$ (dosta slobodno), (T32, Pj35, Op38)

7

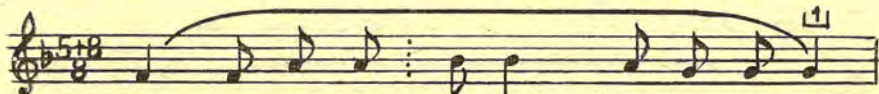

Go-rom i - de Kra - lje - vi - ću Mar - ko,

1

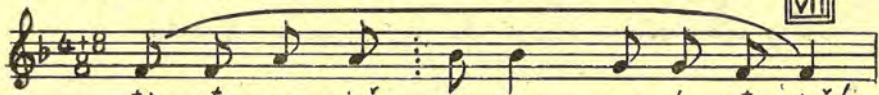

go - rom i - de, go - rom po - pi - je - va:

„Bla - go te - bi ze - le - na pla - ru - no,

VII

ti sta - ru - ješ, pa se po - mla - đu - ješ!

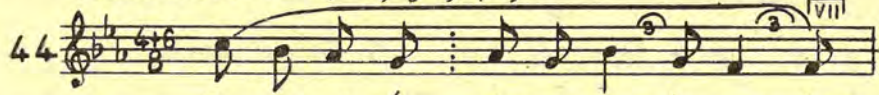

A ja - ja - dan Kra - lje - vi - ću Mar - ko,

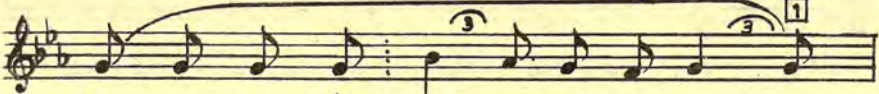

kad o - starim, ne po - mla - đu - jem se!”

rubato cca: $\text{♩} = 320$ (T39, Pj30, Op10)

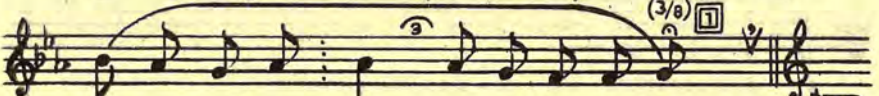
Ba - no - vi - ća do - zi - va - la maj - ka:

„Ba - no - vi - ću, dra - go d'je - te mo - je,

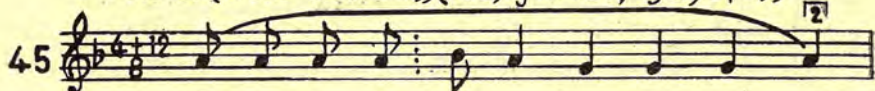

u po - 'ju ti pri - ka - pa 'še - ni - ca!”

Ba - no - vić je go - vo - ri - o maj - ci: itd

$\text{♩} = \text{cca } 152 \text{ (dosta slobodno)}, (\text{T } 52, \text{Pj } 26\text{-T } 54, \text{Pj } 26, \text{Op } 27)$

Ko - nje ja - šu do dva po - bra - ti - ma,

beg Ko - stan - tin i Kra - lje - vić Mar - ko.

Beg Ko - stan - tin be - sje - di - o Mar - ku:

Po - bra - ti - me, Kralje - vu - ću Mar - ko,

da ti me - ni o je - se - ni do - deš,

o je - se - ni, o Mi - tro - vu danku,

a o mo - me kr - sno - me i - me - nu,

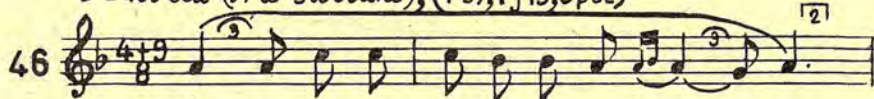

pa da vi - diš ča - sti i po - šte - rya

i gospodskog do - če - kanja re - dom!"

$\text{♩} = 400 \text{ cca}$ (vrlo slobodno), (T 37, Pj 13, Op 32)

A - la bo-lje, druga-ri-ce mo - ja,

a la bo-lje, a - la - mo ve - se - lo!

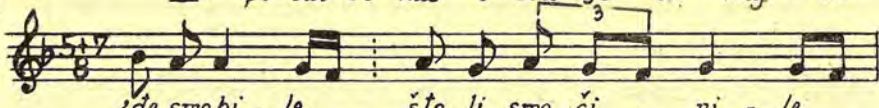
(Oj,) vi - še va-lja jedna u - ra hla - da,

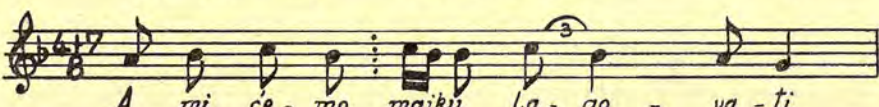
neg' če - ti - ri bi - i - je - lo - ga da - na.

(Oj,) pi - taš će nas o - sta - rje - la maj - ka

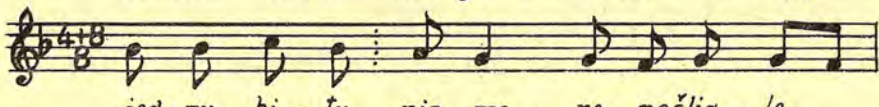
'de smo bi - le, što li smo či - ni - le.

A mi će - mo majku la - go - va - ti

da smo bra - le cvi - je - će cr - ve - no,

jed - nu ki - tu niz mo - re pošlja - le,

dru - gu ki - tu u go - ru ze - le - nu.

$\text{♩} = 74 (\text{♩} = 148)$ (T 61, Pj2, Op55)

Lijerica

47

Pjevač

$\text{♩} = 166$

ritard.....

$\text{♩} = 76$

(Oj,)

knji-gu pi - še

Bo-rić ka-pe-ta-ne,

pa je ša-lje na rav-nu Kla-du - šu

ka će - mer - li

Muja - ginom ku - li

Još ga Bo-rić ta-ko pozdra-vi - jo:

„Ču - ješ me - ne,

sa Vudbine Mu - jo!

Ču - o je - sam, pa go - vo - re lju - di,

da si do - bru

cu - ru od - go - ji - jo,

da je ta - ke na Ud - bi - ni ne - ma.

Po - klo - ni mi

li - je - pu de - voj - ku

a za moga malog Mari - ja - na!

Ugodaj žica
lijerice

Uvodno pjevanje pred baladu
 „Kad su Turci Kotar porobili”

♩ = cca 196 (dosta slobodno) (T 57, Pj 6, Op 30)

Gusle

48

(originalna visina)

Pjevač

Gusle

7+14

7+14

Da pjeva-mo, da se ve-se-li-mo,

na o-ve-mu : mjestu će sjedi-mo,

(e,) i da malenu : pjesmu zapje-va-mo,

pjesmu ma-lu, i pri-je pje-va-nu,

što je prije, u star zeman bi-lo, prije bi lo, sad se spominja-lo,

ko i lijepa cura u Kraji-ni, a-li dobar momak u druž-i-ni,

a-li sve-ti Đurđe u godi-ni, što no jednom na godinu do-de,

u najljepše doba od go-di-ne, u prolje-će kad cvati cvi-je-će,

ka - da : ro - sa pa - 'ne niz cvi - je - 'ce,

kad se go - ra za - o - dje - ne li - stom,

a li - va - de travom djele - li - nom.

$\text{♩} = \text{cca } 196$ (dosta slobodno), (T58, Pj6, na isti način T56-Pj6, T59-Pj6, Op30)

Pjevač

49

Gusle

Kad su Tur - ci Ko - tar po - ro - bi - li.

i ve - li - kog rob-lja za - ro - bi - li,

za - ro - bi - še Cmi-lja-nić J - li - ju

i ju - na - ka Jan-ko-vić Stoja - na.

U Sto-ja-na o - sta mlada lju - ba,

mla-da lju - ba od pet - najest da - na,

ni lju - bje - na ni - ti mi - lo - va - na.

Od - ve - o ji' ca - re u Stambu - la,

ba - ci - o ji' u tarri - cu tam - nu.

Ta - mo sta - li za de - vet go - di - na

i de - se - te za se - dan mje - se - ca.

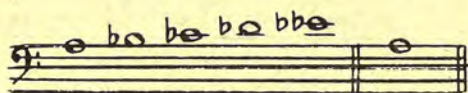
Li - je - po se carom u - po - zna - li,

car ih pu - šta po bi - je - lu dvo - ru,

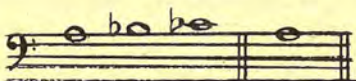
da mu či - ste od pra - ši - ne dvo - re,

da mu ko - nje u po - dru - mu 'ra - ne. i t d.

Ljestvica pjevarja
(original)

Tonovi gusala
(original)

Uvod u pjevanje epske pjesme - pozdrav domaćinu

$\text{♩} = 85$ ($\text{♩} = 170$ po prilici), (T 60, Pj 18, Op 58)

Gusle

50 (4/8)

(6/8)

Gusle (24/8)

Pjevač (24/8)

(Oj,) gusle mo-je, o - vamo - ste malo, —

(21/8)

(21/8)

i vi moje ta - na - no gu - da - lo, —

(16/8)

o - va - moste, da pjesnu pje - va - mo,

(17/8)

da pje - vamo, da se ve - se - li - mo!

(18/8)

(15/8) Ve - se - li nam, bo - že, doma - ci - na,

(15/8)

do - ma - ci - na i ju dvore ko je,

(21/8)

i ko mu se u dvor' pri - de - si - o,

(19/8)

(Oj,) svako- mu se dobru ve- se- li- jo!

(22/8)

A po to- me, ki- će- na dru- ži- no,

(18/8)

po- slu- šaj- te da vam pjesmu ka- žem,

(15/8)

da vam ka- žem . pje- smu od i- sti- ne!

itd

(Sada slijedi pjesma o Tomiću Mijatu, na sličan način kao ovo).

Tonovi gusala
(original)

Ljestvica pjevanja (original)

♩ = 196 cca (vrlo slobodno), (T 14, Pj 2 i 34, Op 56)

51

Kad pi - je - mo za - što ne rje -
va - a - mo - o-o-o - ooj?
O - vo vi - no ni - je u - kra -
de - no - 1 0 0 0 - o - j,
ni - ta ga je su - ša go - ra
da - la - o-o-o - j,
već ju - na - čka ku - ka i mo -
ti - ka - o-o-o - o-oj!
U 'pu - tu nam do - bra sre ća
be⁽ⁱ⁾ - la - o-o-o - j!

Mu ve - li - mo: 'o - će a - ko
 bog da oo - o j!
 Ve - se - li se, ba - ne do - ma - a -
⁽ⁱ⁾će ne e - e - e ej!
 Sve - ti zdra - vo i ve - se - lo
⁽ⁱ⁾be lo o - o - o ooj!
 Svatovska zdravica (na „istresice“)
 ♩ = 160 cca (dosta slobodno) (T15, Pj4, Op.57)

52 Ja o - o - oj!
 Aj, štati je Bosna što ne pjeva - - - o - ooj!
 o o - o - oj!
ten. (uzvik)
 Oj, mi 'o - ćemo pi - ti i pjeva ⁽ⁱ⁾te hehej!

$\text{♩} = 256$ (T 26, Pj 29, Op 19)

53
Oj, devoj - ko, dur - devoj - ko, daj mi se, daj!

Oj, mladi - ću, dur - mladi - ću, ne dam ti se ja!

Oj, devoj - ko, dur - devojko, u mene su vrani koryi, daj mi se, daj!

Oj, mladi - ću, dur mladiću, u mene su i još bolji, ne dam ti se ja!

$\text{♩} = 160$ (T 7, Pj 35, Op 11)

54
Pro - su - la se ška - tu - li - ca si - tno - g bi - se - ra,

kupi - la je mlada ne - ve, vazda ve - se - la.

$\text{♩} = 160$ (T 8, Pj 35, Op 12)

55
'Aj - de zbogom, ne - ve: na - ša, ne o' - zi - ri se!

A - ko ža - liš b'je - le dvo - re, ta - mo ćeš ih nać!

$\text{♩} = 284$ (T 7 i 8 kontam., Pj 29, Op. 13)

(nepravilno)

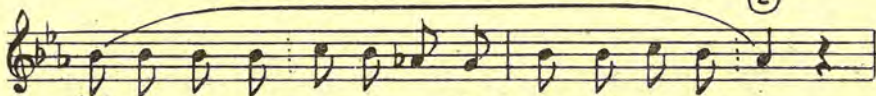
1

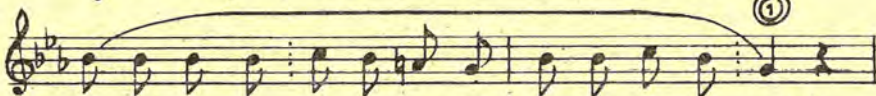
Pro-su-la se ška-lu-li-ca (sitna) bi-še-ra,

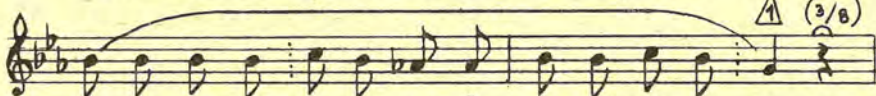
kü-pi-la je mlada ne-va, va-zda ve-se-la.

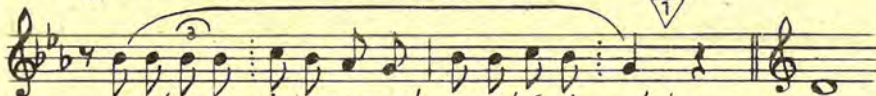
'Aj-de zbogom, ne-vo na-ša, ne ob-zi-ri se

na bá-bo-ve bje-le dvo-re! Ta-mo ćeš ih nač'!

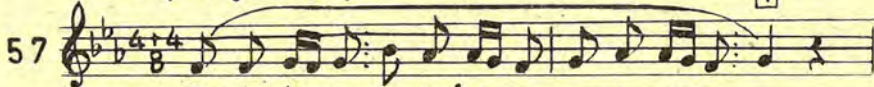

'Aj-de zbogom, ne-vo na-ša, ne ob-zi-ri se

na bábove bjele dvore! Tamo ćeš ih nač'!

$\text{♩} = 140$ (T 9, Pj 35, Op. 14)

Po-le-ti-jo so-ko'ti-ca pre-ko pla-ni-ne

i do-ni-o našoj ne-vi-ki-tu masli-ne

$\text{♩} = 140$ (T 10, Pj 20, Op. 15)

Uz tr-pe-zu, niz tr-pe-zu,

si-vi so-ko-le, si-vi so-ko-le!

$\text{♩} = 140$ (T 13, Pj 20, Op 16) 1

59

Pijte vi-no, gosti naši, ni-je vo-da to,

 1

ni-je vo-da to, nego vino kurto-ši-ja, koje pre-me-će,

 1

ko-je pre-me-će! Premetnut će starog svata,

 1

sve je me-ne strah, sve je me-ne strah!

$\text{♩} = 168$ (T 8, Pj 39, Op 17)

60

Sun-ce nam je na za-la-sku,

 1

ho-će da za-de, — ho-će da za-de

$\text{♩} = 154$ (T 9, Pj 8, Op 18)

61

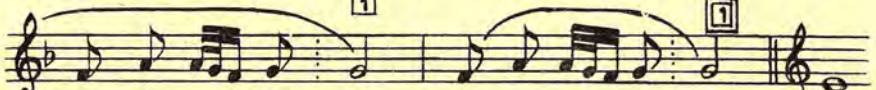
Po-le-ti-jo so-ko 'ti-ca oz-gar

 1

splani-ne, ozgar spla-ni-ne

$\text{♩} = 140$ (T9, Pj11, Op20)

62 *Pre - le - ti - jo si - vi so - ko*

 pre - ko pla - nu - ne, pre - ko pla - ni - ne

$\text{♩} = 144$ (T12, Pj8, Op22)

63 *Na - toč' - te nam ruj - na vi - na*

 u zlatne ča - še, u zlat - ne ča - še

$\text{♩} = 52$ (T9, Pj7, Op23)

64 *Po - le - ti - jo so - ko pti - ca*

 ozgor s pla - ni - ne, ozgor s pla - ni - ne

$\text{♩} = 150$ (T11, Pj5, Op21)

65 *(Do - bro do - šli,) dobro do - šli svi sva - to - vi*

 s mladom ne - vje - stom, s mladom ne - vje - stom!

$\text{♩} = 126$ (pripjev na kraju svatovskih zdravica), (T13a, Pj8, Op24)

66 *J vi - no i če - lo sve nam zdravo, ve - se - lo!*

pripjeva se i iza svake druge svatovske zdravice.

Seljančica (Đačko kolo)
na lijerici

$\text{♩} = 228$ (svirač 31, Op59)

67 *Uvod*

Kolo ($\text{♩} = 130$)

Ugodaj žica
lijerice

Polka

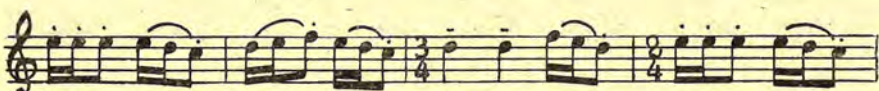
na svirali („svrdonici”) od trstike

♩ = 118 (♩ = 236) (svirač 14, Op 60)

68

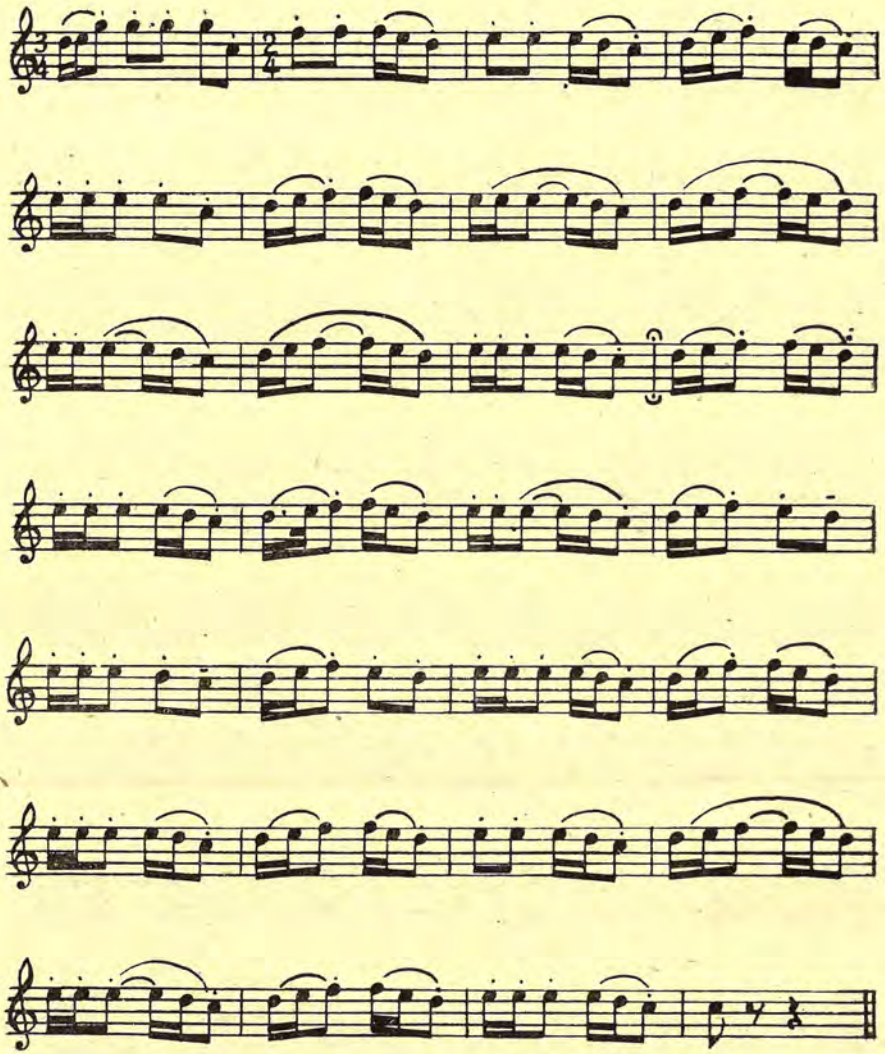

odavde sempre 8va sopra ----- sino al fine

sempre 8va -----

Tonovi „svirale” ili „svrdonice”

sa slabim pritiskom zraka prepuhano

Polka

na svirali (jednocijevnoj „svrdonici“ od trstike)

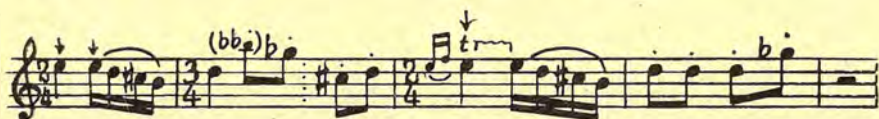
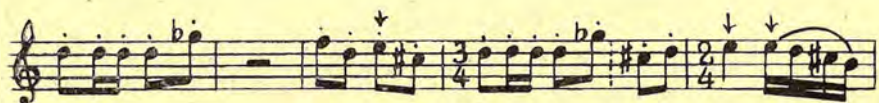
$\text{♩} = 192$ (svirač 23, Op 60)

sempre 8va sopra

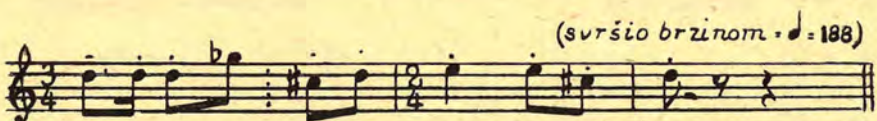
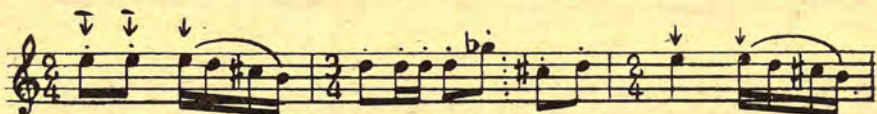
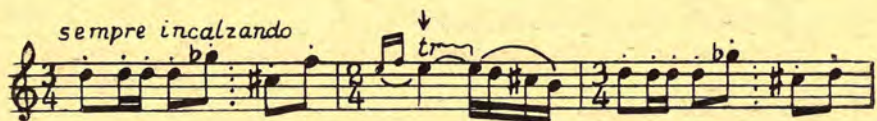
Tonovi označeni strelicom nešto su preniski u intonaciji

poco à poco più mosso

sempre piu mosso

Handwritten musical score for a single melodic line in treble clef. The key signature is one sharp (F#), and the time signature is 3/4. The music is characterized by rapid sixteenth-note passages and frequent changes in meter (3/4, 2/4, 3/4, 2/4, 3/4, 2/4, 3/4, 2/4, 3/4, 2/4). Performance markings include accents (downward arrows) and trills (marked 'trm'). The tempo instruction "sempre piu mosso" is at the top, and "piu incalzando" appears above the seventh staff. The notation includes various accidentals (sharps, flats) and slurs.

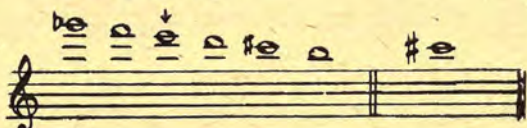
(Prekid, nedovršeno)

Definitivni svršetak je kod
njega inače ovakav:

gliss.

Tonovi svirale

„Za zabavu”

(improvizacija)

♩ = 180 (♩ = 360) (svirač 23, Op. 60)
„Svrdonica” (note označene strelicom znače nešto prenisku intonaciju)

sempre 8va sopra

70

Ljestvice upotrijebljenih tonova

Posljednji ton svakog ljestvičnog niza je finalis napjeva
i ujedno temeljni ton toga modaliteta

The image displays 24 numbered musical scales, each consisting of a single staff of music. The scales are written in treble clef and use various key signatures, indicated by flats (b) and double flats (bb). The scales are as follows:

- 1. C major: C4-D4-E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 2. D minor: D4-E4-F4-G4-A4-Bb4-C5
- 3. E minor: E4-F4-G4-A4-Bb4-C5
- 4. F major: F4-G4-A4-Bb4-C5
- 5. G major: G4-A4-Bb4-C5
- 6. A major: A4-Bb4-C5
- 7. Bb major: Bb4-C5
- 8. C minor: C4-D4-E4-F4-G4-A4-Bb4
- 9. D major: D4-E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 10. E major: E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 11. F minor: F4-G4-A4-Bb4-C5
- 12. G minor: G4-A4-Bb4-C5
- 13. A minor: A4-Bb4-C5
- 14. Bb minor: Bb4-C5
- 15. C major: C4-D4-E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 16. D major: D4-E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 17. E major: E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 18. F major: F4-G4-A4-Bb4-C5
- 19. G major: G4-A4-Bb4-C5
- 20. A major: A4-Bb4-C5
- 21. Bb major: Bb4-C5
- 22. C major: C4-D4-E4-F4-G4-A4-B4-C5
- 23. D minor: D4-E4-F4-G4-A4-Bb4-C5
- 24. E minor: E4-F4-G4-A4-Bb4-C5

REDNI BROJ NOTNIH PRIMJERA PJESAMA KOJE SE KREĆU
U OKVIRU POJEDINE LJESTVICE

- Ljestvica br. 1 — primjeri br. 48, 49, 50 (gusle)
- Ljestvica br. 2 — primjeri br. 69, 70
- Ljestvica br. 3 — primjeri br. 48, 49
- Ljestvica br. 4 — primjer br. 52
- Ljestvica br. 5 — primjer br. 50 (pjevanje uz gusle)
- Ljestvica br. 6 — primjeri br. 54, 55
- Ljestvica br. 7 — primjeri br. 19, 24, 26, 27, 57
- Ljestvica br. 8 — primjeri br. 58, 59
- Ljestvica br. 9 — primjer br. 9
- Ljestvica br. 10 — primjeri br. 12, 13, 44
- Ljestvica br. 11 — primjer br. 56
- Ljestvica br. 12 — primjeri br. 5, 6, 10, 25, 45
- Ljestvica br. 13 — primjeri br. 8, 16, 18, 35, 36, 43, 61, 63, 66
- Ljestvica br. 14 — primjeri br. 4, 11, 22, 23, 47
- Ljestvica br. 15 — primjeri br. 1, 17, 20, 21, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 42, 46,
60, 62, 64, 65
- Ljestvica br. 16 — primjeri br. 2, 15
- Ljestvica br. 17 — primjeri br. 38, 39, 40, 41
- Ljestvica br. 18 — primjer br. 47 (lijerica)
- Ljestvica br. 19 — primjer br. 67 (lijerica)
- Ljestvica br. 20 — primjer br. 51
- Ljestvica br. 21 — primjer br. 7
- Ljestvica br. 22 — primjeri br. 3, 68 (svrdonica)
- Ljestvica br. 23 — primjer br. 14
- Ljestvica br. 24 — primjer br. 53

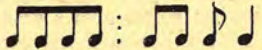

NAPOMENE UZ LJESTVICE

- Uz ljestvicu br. 1 : Upotrijebljeni tonovi na guslama. Original u maloj oktavi.
- Uz ljestvicu br. 2 : Tonovi svrdonice. Original u 3 put potcrtanoj oktavi.
- Uz ljestvicu br. 3 : Upotrijebljeni tonovi kod pjevanja uz gusle.
- Uz ljestvicu br. 5 : Upotrijebljeni tonovi kod pjevanja uz gusle.
- Uz ljestvicu br. 11 : U melodiji prevladava frigij ski tetrakord, ali uslijed promjenljivoga drugog ljestvičnog stupnja, mijenja se mjestimično u dorski tetrakord.

- Uz ljestvicu br. 14 : Pjesma br. 47 je pjevanje uz ljericu. Ova ljestvica obuhvaća tonove pjevane melodije, a tonove ljerice kod te pjesme vidi kod ljestvice br. 18.
- Uz ljestvicu br. 18 : Upotrebljeni tonovi ljerice pri pratnji pjevanja (vidi prethodnu napomenu). Tumačenje uz ovu ljestvicu: nota s notnim vratom naviše, proizvode se na najvišoj (prvoj) žici; nota s dva vrata (naviše i naniže) je subtonium modi; nota s vratom naniže je bordun. Završni ton ovog niza je tonica modi. Najvišu notu toga niza (četvrtinka) upotrijebio je svirač samo jedanput u toku svirke.
- Uz ljestvicu br. 19 : Upotrijebljeni tonovi ljerice u muzičkom primjeru br. 67. Nota s notnim vratovima naviše, proizvode se na najvišoj (prvoj) žici, nota s dva vrata (naviše i naniže) proizvodi se na najnižoj (trećoj) žici; to je subtonium modi. Nota s vratom naniže, proizvodi se na srednjoj žici; to je bordun; on se oglašuje skoro uz svaki ton melodije, a ta se svira na najvišoj i najnižoj žici.
- Uz ljestvicu br. 20 : Najviša nota niza je zapravo uzvik, čija je visina određena samo približno, na završnom uzlaznom uskliku.
- Uz ljestvicu br. 22 : U originalu se melodija br. 68 (na svrdonici) svira dijelom u 2 put potcrtanoj oktavi, a dijelom (prepuhano) u 3 put potcrtanoj oktavi.
- Uz ljestvicu br. 23 : Ljestvica tonova tog napjeva bila je nekoć možda pentatonska, kojoj su dodani pien-tonovi. Uslijed nepostojanih alteracija pojavljuju se izmjenično hipomiksoliđijski i hipodorski modus.
- Uz ljestvicu br. 24 : To je anhemitonski tritonski niz.

Ritmijski obrasci

Osmerci 4+4 sloga)

1. $\frac{4+5}{8}$ | Muzički primjer br 1
2. $\frac{4+6}{8}$ | Muzički primjer br. 2. U pjesmi pre-
vladava ovaj ritam, ali se javljaju i drugi.
3. $\frac{6}{8}$ | Muzički primjer br. 3. U pjesmi prevladava
ovaj ri tam, ali se javljaju i drugi ritmovi,
a također i litanijsko recitiranje.
4. $\frac{5}{8}$ | Muzički primjer br. 4.
5. $\frac{8}{8}$ | Muzički primjeri br. 5, 6, 7, 8, 9. To je, u
stvari, ritam Potkola (br. 7, 8, 9) koji
je u pjesmama br. 5 i 6 primijenjen kod
uspavanki.

Osmerci (5+3 sloga)

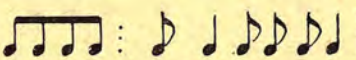

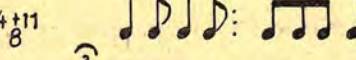

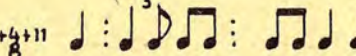
6. $\frac{4+5}{8}$ | Muzički primjer br. 10 i 11
7. $\frac{8}{8}$ | Muzički primjer br. 12

Deseterci (4+6 slogova)

8. $\frac{6+9}{8}$ | Muzički primjer br. 13
9. $\frac{8}{8}$ | Muzički primjer br. 14
10. $\frac{3}{4}$ ($\frac{6}{8}$) | Muzički primjer br. 15
11. $\frac{4+4}{8}$ | Muzički primjeri
br. 16, 17, 18, 19, 20

Pripovjedni način pjevanja

(Osnovni metar i ritam pojedine pjesme, ali se u toku pjevanja javljaju i drugi)

12. $\frac{4+8}{8}$ | Muzički primjer br.21. Svaki takt je metrijski i ritmijski različit.
13. $\frac{4+8}{8}$ | Muzički primjeri br. 22, 23. J ovdje vrijedi prethodna napomena.
14. $\frac{4+8}{8}$ | Muzički primjeri br. 24, 25, 28, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41
15. $\frac{4+8}{8}$ | Muzički primjeri br. 42, 43
16. $\frac{4+6}{8}$ | Muzički primjer br. 44
17. $\frac{4+12}{8}$ | Muzički primjer br. 45
18. $\frac{2+4(4+8)}{4}$ | Muzički primjer br.47. Pjevanje uz lijericu. Uvodna svirka je improvizacija u slobodnom ritmu, ali uz pjevanje je ritam postojan. Kao primjer polimetrije i poliritmije u tim pjesmama, evo jedne u cjelini:
19. 1. stih: $\frac{4+9}{8}$ | Muzički primjer br. 48
2. stih: $\frac{4+11}{8}$ |
3. stih: $\frac{2+4+9}{8}$ |
4. stih: $\frac{4+11}{8}$ |
5. stih: $\frac{2+4+11}{8}$ |

6. stih: $5+7$ $\frac{8}{8}$

7. stih: $4+7$ $\frac{8}{8}$

8. stih: $4+11$ $\frac{8}{8}$

9. stih: $4+8$ $\frac{8}{8}$

10. stih: $4+9$ $\frac{8}{8}$

Kod pjevanja (deseteračkih stihova) uz gusle, javljaju se različiti oblici polimetrije i poliritmije, ali je osnovni obrazac:

20. $4+8$ $\frac{8}{8}$ Muzički primjeri br. 48, 49.

Katkad je pjevanje uz gusle bez osnovnog obrasca metra i ritma (slobodni pripovjedni stil):

21. Muzički primjer br. 50

Najslobodnije (senza misura) je pjevanje „po putnički” ili „na istresice”:

22. Muzički primjeri br. 51, 52

Dvanaesterci (4+4+4 sloga)

23. $\frac{8}{8}$ Muzički primjer br. 53.
Ovakav je samo ritam prvog takta, dok se kasnije mijenja, jer pjesnički metar postaje sve duži.

Trinaesterac (4+4+5 slogova)

24. $\frac{4+4}{8}$ | Muzički primjeri
br. 54, 57

25. $\frac{4+4}{8}$ | Muzički primjer
br. 55

26. $\frac{4+4}{8}$ | Muzički primjer
br. 56

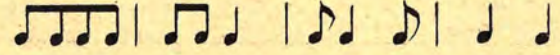
27. $\frac{4+4}{8}$ |
Muzički primjeri br. 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64

Trinaesterac (14/8+8+5/15/ slogova)

28. $\frac{4}{8}$ |
Muzički primjer br. 65

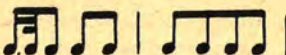
29. $\frac{4+4}{8}$ | Muzički primjer
br. 66. Pripjev uz
„počasnice”.

Instrumentalni metri i ritmovi

30. $\frac{2}{4}$ ($\frac{4}{8}$) | Muzički
primjer br. 67.
Kolo na lije-
rici.

31. $\frac{2}{4}$ ($\frac{4}{8}$) | Muzički primjer br. 68. Polka na
svrdonici.

32. $\frac{2}{4}$ ($\frac{4}{8}$) |
Muzički primjer br. 69. Polka na
svrdonici.

33. $\frac{2}{4}$ ($\frac{4}{8}$) | Muzički primjer br. 70. Improvi-
zacija na svrdonici „za zabavu”

TEKSTOVI PJESAMA

USPAVANKE

- 1 (M. 1, Pj. 13, Op. 1;
M. 4, Pj. 38, Op. 4;
M. 5, Pj. 1, Op. 5;
M. 6, Pj. 28, Op. 6)
Nini nani, Pero mali!
Moga Pera sanak zove,
nani nani, Pero mali!
Sanak ide niz ulicu,
vodj Pera za ručicu
Nini nani, Pero mali!
Nini, Pero, kole male,
baba s tobom nini kole male.
Nini nani, Pero mali!
Moga Pera sanak zove,
nani nani, moj milane,
moj milane, moj dragane,
nini nani, Pero mali!
- 2 (M. 13, Pj. 19, Op. 26)
Bubi nini u zlaćenom zipci!
Kovala je tri dobra kovača,
Kovala je tri godine dana;
jedan kuje, drugi pozlaćuje,
treći gradi od zlata jabuke.
Ode zipka od grada do grada,
dođe zipka mom djetetu dragom,
i u njemu lijepi sanak snio,
sanak snio, u sanku vidio
'de mu majka tanku košu kroji,
košu kroji a godine broji,
jednu majka a drugu bābajka,
treću tēta, materina sēka.
Bubj nini u zlaćenom zipci!
San u zipku a nēsan pōd zipku!
Nēsanka ti voda odnijēla,
u dāleko brdo zanijēla,
'de nē vidi vuka ni bāuka!
Bubi nini u zlaćenom zipci!

SVATOVSKJE

- 3 (M. 22, Pj. 24, Op. 28)
Konj zelenko rosnu travu pase,
zā čas pase, zā dva osluškuje
'de devojka molj staru majku:
»Ne daj mene, majko za nēdraga,
daj za drāga, nē daj za nēdraga!
Volim s dragim po gori šetati,
glog zobati, s lista vodu piti,
studen kamen pōd glavu turiti,
neg' s nēdragim po dvoru šetati
i nositi svilu i kadifu
i još ono nežeženo zlato!
Što će meni sve njegovo zlato,
kad mi nije mome sreću drago!«
- 4 (M. 24, Pj. 19, Op. 25)
Pjevaj, Mare, dok si u matere,
jer kad, Mare, podeš od matere,
nit' ćeš pjevat', nit' ćeš popijēvat',
nego grozne suze prolijēvat'
i spominjat' dvore materine,
kako ti je u matere bilo!
- 5 (M. 10, Pj. 1; M. 11, Pj. 5, Op. 8)
Smilja je majci plakala:
»Ne daj me, majko, daleko,
ostat će c'jeće nejakō —
ko će ga, majko, zal'jevat'?!«
»Majka će sina ženiti,
neva će vode don'jeti,
snaša će c'jeće gojiti.
Majka će c'jeće zaliti
ujutro rescm s prozora,
na podne hladnom vodicon,
uveče groznim suzama
za tobom, 'ceri jedina.«

6 (M. 21, Pj. 13, Op. 31)
Progovara sopri domačine,
pa dozivlje dva đevera mlada:
»Izvedite našu mladu nevu,
da vidimo što je i kako je,
da vas n'jesu tamo prevarili,
da n'jesu vam šantavu izvéli —
da mi malo š njome poigramo!«
Izašla je lijepa đevojka,
u kolo se mlada u'vatila,

ona igra (s) svoja dva đevera.
Koliko je bijela i rumena,
svemu kolu rumenilo dala;
koliko je tanka i visoka,
sve je kolo glavom nadnijéla.
»Lijepa ti si, nevo naočita,
visoka si kako jela
i pitoma kako 'čela;
usta su ti puna meda,
kako ona medna 'čela!«

7 (M. 54, Pj. 35, Op. 11; M. 56, Pj. 29, Op. 13)
Prosula se škatulica puna bisera,
kupila je mlada neva, vazda vesela.
(dio pjesme)

8 (M. 55, Pj. 35, Op. 12; M. 56, Pj. 29, Op. 13;
M. 60, Pj. 39, Op. 17)
Sunce nam je na zalasku, hoće da zađe,
neve naša na odlasku, hoće da pođe.
'Ajde zbogom, neve naša, ne o'ziri se!
Ako žališ bijele dvore, tamo ćeš ih nać'.
(dio pjesme)

9 (M. 57, Pj. 35, Op. 14; M. 61, Pj. 8, Op. 18;
M. 62, Pj. 11, Op. 20; M. 64, Pj. 7, Op. 23)
Poletijo (preletijo) soko 'tica ozgor s planine,
doletijo na 've dvore 'đe je veselje,
(i u kljunu donijo je kitu masline,
pa je baca n' one dvore 'đe je veselje.)
Sluša žamor u ovom dvoru štono govore.
»Šta je žamor kuće ove, koje veselje?«
»O'đe bâbo sina ženi, pa se veseli:
— Neka mi te, sine Ivo, vazda veselo! —
(O'đe majka 'čer udaje, pa se veseli:
— Neka mi te, 'čeri Ane, vazda veselo! —)
(Ova braća brata žene, pa se vesele:
— Veseli se, brate milj, svak' je veseo! —)
(Ove sestre brata žene, pa se vesele . . . itd)«.

10 (M. 58, Pj. 20, Op. 15)
Uz trpezu, niz trpezu, sivi sokole!
Soko ima zlatno perje, pa se dići š njim,
i mi s tobom, domačine, jer imamo s kim.
Uz trpezu, niz trpezu, sivi sokole!
Soko ima zlatno perje, pa se dići š njim,
i mi s tobom, đuveglijo, jer imamo s kim.

11 (M. 65, Pj. 5, Op. 21)

Dobro došli svi svatovi s mladom nevjestom!
Dobro došo đuveglija s mladom nevjestom!
Dobro došo kum vjenčani s mladom nevjestom!

12 (M. 63, Pj. 8, Op. 22)

Natoč'te nam rujna vina u zlatne čaše,
podajte jih đuvegliji, nek je ispije!
Napij nam se, đuveglija, neka ti je čas',
među braćom i družinom vlada pošten glas!
Natoč'te nam rujna vina u zlatne čaše,
podajte jih mladoj nevi, nek je ispije!
Napij nam se, mlada neve, neka ti je čas',
među braćom i družinom vazda pošten glas!

13 (M. 59, Pj. 20, Op. 16)

Pijte vino, gosti naši, nije voda to,
nego vino kirtošija, koje premeće —
premetnut će starog svata, sve je mene strah!

13/a (M. 66, Pj. 8, Op. 24)

(pripjev iza svake počasnice)

I vino i čelo
sve nam zdravo veselo!

14 (M. 51, Pj. 2 i 34, Op. 59)

Kad pijemo, zašto ne pjevamo?!
Ovo vino nije ukradeno,
niti ga je suša-gora dala,
već junačka kuka i motika.
U putu nam dobra sreća bilal!
Mi velimo: 'oće ako bog da!
Veseli se, bane domaćine,
sve ti zdravo i veselo bilo!

15 (M. 52, Pj. 4, Op. 57)

Aj, šta ti je Bosna što ne pjeva?
Mi 'oćemo piti i pjevati!
Veseli se, bane domaćine,
Bog nas mio vazda veselijo!

16 (M. 7, Pj. 26; M. 8, Pj. 11; M. 9, Pj. 20, Op. 16)

'Aj'mo igrat', 'aj'mo pjevat'
oko ruva nevjestina!
Ova neva bâba ima,
pa je bâba dozivala:
»O moj bâbo, dobro moje,
daruj meni ruvo moje!«
(dio pjesme)

17 (M. kod napisa I. Ivančana, Pj. 2, Op. 17)

'Aj'mo igrat', 'aj'mo pjevat'

oko ruva nevjestina!

Ova majka sina ženi, pa se veseli.

Ovi bâbo sina ženi, pa se veseli.

Veseli se, sinko diko, svak' je vesejo!

Ove sestre brata žene, pa se vesele.

Veseli se, sinko diko, svak' je vesejo!

Skokni skokom, kreni okom, svak' je vesejo!

K O L E N D A

18 (M. 3, Pj. 32, Op. 3)

Dobar večer! Mi kucamo, Novo ljeto čestitamo!

Ovdje, ovdje nazdravljam vam: Novo ljeto dojde!

Al sad bi' vam rad veselja:

Na zdravlje vam Novo ljeto, da se veselíte!

Zdravlje i veselje i duhovno spasenje! Amen.

Neće gospóda neharna biti,

kolendarima ne ud'jelíti!

Mi smo došli sa Bosanke,

razdrli smo sve opanke.

Mi smo došli sa Konala

u karoci od gospára.

(ako domaćin ne dariva kolendare)

Pred kućom je drvo loza,

u kući gospóda koza!

L O K A L N E

19 (M. 27, Pj. 19, Op. 41)

Procvjetala lika lovorika

posred bijela grada Dubrovnika.

Pod njom sjedi sva gospoda redom,

na trpezi soko 'tica mala,

pa se šeto uz trpezu, niz trpezu.

Zlate mu se noge do koljena

i bijela krila do ramena,

na glavi mu kruna od bisera.

Pitala ga sva gospoda redom;

»O sokole, siva 'tico naša,

ko je tebi noge pozlatio

i bijela krila do ramena?

Ko je tebi krunu napravio,

napravio krunu od bisera?«

A govori soko 'tica mala:

»Čujte mene, sva gospoda redom!
 Ja služio kralja bugarskoga,
 služio ga tri godine dana.
 Imo kra'ju do tri 'ceri svoje;
 jedna mi je noge pozlatila,
 pozlatila noge do koljena;
 druga mi je krila pozlatila,
 pozlatila krila do ramena;
 treća mi je krunu napravila,
 napravila krunu od bisera.
 Ona koja noge pozlatila,
 ona mi je pokraj srca moga;
 ona koja krila pozlatila,
 ona mi je pokraj srca moga;
 ona koja krunu napravila,
 napravila krunu od bisera,
 ona mi je posred srca moga!«

20 (M. 29, Pj. 9, Op. 43)
 Porasla je u vrtu ružica,
 a u travi plava ljubičica.
 Zal'jeva je jedna djevojčica,
 l'jepa pusta gizdava mladica.
 Ja pogleda' u njezino lice:
 rumenije bješe od ružice.
 Milo san je očima gledao,
 djevojčici govoriti stao:
 »Kaži meni, djevojčice mila —
 ako bog da brzo moja bila —
 o'kle tebi tolika ljepota
 i taj ures od tvoga života?
 Sve Konavle jesam ob'lazijo,
 do Cavtata grada dolazijo
 i do slavnog grada Dubrovnika,
 kojino je Dalmacije dika —
 jur sam dosta sv'jeta ob'lazijo,
 devojaka dosta sam vidijo,
 al ni jedna za srce ne pode,
 dok ja, dušo, do tebe ne dođe!
 Ja bi', dušo, reko bābu tvome
 kako si mi na srdašcu mome!
 Pito bi' te, jesi l' zá me, pusta —
 al se bojim otvoriti usta.«

21 (M. 14, Pj. 9, Op. 33)
 Vitaljeno, rodno mjesto moje,
 lijepe su uspomene tvoje!
 Ti si malo, al si l'jepo mjesto,
 brda su te o'kolila često.

Oko tebe planine i gore,
 ispod tebe leži sinje more,
 Usred tebe crkva, škola stoji,
 a blizu su i dvorovi moji.
 Rasadnice ljudskoga sjemena
 od davnoga va(k)ta i vremena!
 Iako si sasvim mjesto malo,
 u prošlosti lijepo si cvalo;
 gojilo si ti rodu junake . . .
 ja te dižem nebu u oblake!

PJESME ZA ZABAVU

22 (M. 19, Pj. 24, Op. 34)
 Vozila se niz more đemija,
 u njome je okovan delija.
 Gledala ga sa grada devojka . . .
 Al joj veli okovan delija:
 »Što me gledaš, sa grada devojko?
 O! me gledaš da ti lice ljubim,
 O! me gledaš da ti pravo kažeš?«
 Al govori sa grada devojka:
 »Ču li mene, okovan delija!
 Ja ne gledam da mi lice ljubiš,
 nego gledam da mi pravo kažeš:
 su čem gojiš svoje sokolove,
 su čem gojiš, su čime l' ih vežeš,
 su čem pojiš svoje sokolove?«
 A govori okovan delija:
 »Ču li mene, sa grada devojko,
 kad me gledaš, pravo ću ti kazat:
 suze ronim, sokolove pojim,
 biser mlatim, sokolove hranim,
 kosu režem, sokolove vežem.«

23 (M. 16, Pj. 24, Op. 34)
 Da bi meni izbirati dali,
 ja bi' znala što bi' izabrala:
 crna brka, lica rumenoga,
 koj' ne pije vina crvenoga,
 ni nikakva roda lozovoga,
 nego same studene vodice.

24 (M. 18, Pj. 24, Op. 34)
 Biser Mara u jezeru brala,
 prema sebi draga dozivala:
 »Dođi, dragi, da nijesam sama!«
 »Neću, draga, velika ti fala!
 Ka' san 'ćio, nijesi mi dala,
 sad eto ti, pa ti beri sama!«

25 (M. 17, Pj. 11, Op. 35)
Sunce žarko, na visoku li si,
a moj dragi, na daleko li si!
Sunce žarko, skalaj se na niže,
a moj dragi, primakni se bliže!

26 (M. 53, Pj. 29, Op. 19)
Oj, đevojko, đur-đevojko,
daj mi se, daj!
Oj, mladiću, đur-mladiću,
ne dam ti se ja!
Oj, đevojko, đur-đevojko,
u mene su vrani konji,
daj mi se, daj!
Oj, mladiću, đur-mladiću,
u mene su i još bolji,
ne dam ti se ja!
Oj, đevojko, đur-đevojko,
u mene su b'jeli dvori,
daj mi se, daj!
Oj, mladiću, đur-mladiću,
u mene su i još bolji,
ne dam ti se ja!
Oj, đevojko, đur-đevojko,
u mene je dobar bābo,
daj mi se, daj!
Oj, mladiću, đur-mladiću,
u mene je i još bolji,
ne dam ti se ja!

27 (M. 30, Pj. 13, Op. 44)
Vilo moja, tako ti imena,
odabiri dck imaš bremena!
Vilo moja, ti ćeš se kajati,
grozne suze ti 'oćeš plakati,
jer sokola u rukam' s' imala,
aj, sokola od leva koji je,
lov leviti njemu trudno nije!

28 (M. 17, Pj. 11, Op. 35)
Dragi mi je u Mletke pošao . . .
Pisa' ću mu listak knjige b'jele,
da on ide đvoru bijelomu.
Ako neće dvoru bijelomu,
da ću i ja mlada za drugoga,
za bo'jega ili za ljepšega.

29 (M. 31, Pj. 13, Op. 45)
Evo sjedoh za jelovu klovu,
uzeh pero u desnicu ruku,
papir b'jeli, da te razveselim,
slovo crno, da te razgovorim.
Slušaj, dušo, što ti knjiga kaže,
vjera moja, ništa te ne lažem!
Pozdravi mi starca bāba tvoga,
o' starine prijatelja moga!
Da te l'jepo i goji i hrani
samo zá me, cvijet' odabrani!
Jerbo da je suđeno od boga
da ne gojiš lišce za drugoga,
samo zá me cv'jeta rumenoga!

30 (M. 33, Pj. 13, Op. 44)
N'jesam dunja da bi' uvenula,
ni jabuka da bi' opanula;
n'jesam junak da poljubim ćorde,
neg' sam cura dan da biram momke!
Kad bi meni odabirat dali,
ja bi' znala što bi' odabrala,
ne bi' stare majke ni pitala!

31 (M. 32, Pj. 13, Op. 46)
Slušaj, dušo, što ti knjiga kaže:
svi su bezi na Jercegovini,
samo nije beže Ljubovića.
A ka' dođe beže Ljubovića,
ondar nema bega đavo'jega —
njegova će ostati đevojka!

32 (M. 43, Pj. 35, Op. 38)
Gorom ide Kraljevića Marko,
gorom ide, gorom popijeva:
»Blago tebi, zelena planino,
ti staruješ, pa se pomladuješ!
A ja jadan Kraljeviću Marko,
kad ostarim, ne pomladujem se!
var. (kad ostarim, ja se ne
pomladim!)

33 (M. 15, Pj. 25, Op. 36)
Tri livade, nigđe hlada nema,
samo jedna ruža kalemijena.
Tu je ružu dragi kalemio,
kalemio kad je vojnik bio . . .
(dio pjesme)

34 (M. 12, Pj. 30, Op. 9)

Pu'ni mi, pu'ni, hladane,
dodi mi, dodì, dragane,
povedi ðoga za sobom
u moje baće zelene,
pod moje ruže rumene! . . .
(dio pjesme)

PJESME »ŽETVELICE«

35 (M. 17, Pj. 11, Op. 35)

Aj, veselo, obje rúke moje . . .
(ostalo isto kao br. 36)

36 (M. 17, Pj. 5 i 11, Op. 35)

Aj, veselo, moje žetvelice,
aj, veselo, da' vo poberémo,
da se o'ðe sutra ne vraćemo,
da idemo na ostale bande,
na sve bande i četiri strane!
Dobro žnite i kupite klašće:
sad će Jovo načerati ovce,
pa će ovce pokupiti klašće.

37 (M. 46, Pj. 13, Op. 32;
M. 34, Pj. 13, Op. 47)

Ala bolje, drugarice moja,
ala bolje, alalmo veselo!
Više valja jedna ura 'lada,
neg' četiri bijeloga dana.
Pitať će nas ostarjela majka
'ðe smo bile, što li smo činile;
a mi ćemo majku lagovati
da smo brale cvijeće crveno,
jednu kitu niz more pošljale,
drugu kitu ù goru zelenu.

38 (M. 17, Pj. 11, Op. 35)

Porasla je u bega pšenica
sve od mora do begova dvora.
Silnu bego sakupio môbu,
silnu môbu, trides' žetvelica . . .
(dio pjesme)

BALADE

I EPSKE PJESME

39 (M. 44, Pj. 30, Op. 10)

Banovića dozivala majka:
»Banoviću, drago d'jete moje,
u po'ju ti prekapa 'šenica!«
Banović je govorio majci:
»Neka kap'je, draga moja majko,
i meni je srce prekapalo
za djevojkon Kosom Smi'janića!« . . .
(dio pjesme)

40 (M. 28, Pj. 12, Op. 42)

Razbo'je se mali banoviću,
on doziv'je staru svoju majku:
»O starice, mila moja majko,
sva j' u po'ju sazdrèla 'šenica,
sva 'šenica zdrela i prezdrèla,
sa 'šenice klasje polijeće!
Svak' je pobr'o bijelu 'šenicu,
a mi našu ni počeli n'jesmo.
No me čuješ, mila moja majko,
'ajde, stara, u keršne Kotare
i sakupi trides't žetvelica,
među njima Kosu Milkovića,
a do Kose Jelu Rankovića!
One s' dvije bogom posestrime,
pa ti Kosa a brez Jele doći neće.«
Kad ga stara razumjela majka,
podigla se na noge lagane,
ona ide niz keršne Kotare
i sakupi trides't žetvelica,
među njima Kosu Mirkovića,
a do Kose Jelu Rankovića.
Kad svanulo i sunce granulo,
podranilo trides't žetvelica
u to po'je maľog banovića.
Sve su mnade sedno i veselo,
neka pjeva, neka popijeva;
neveselo Kosa Milkovića —
niti pjeva, niti popijeva.
Besjedi joj Jele Vrankovića:
»Posestrimo, Koso Milkovića,
što si mnada sedno neveselo,
niti pjevaš, niti popijevaš?«
Odgovara Kosa Mirkovića:
»Posestrimo, Jele Vrankovića,
kad me pitaš, da ti pravo kažem:

ja ne smijem iz grla pjevati
od onega malog banovića.
Tri puta me ù majke prosijo,
a četvrto m' ù bâba kupovajo.
N'je me 'ćela obećati majka,
ni moj stari bâbo za pare prodati.
Sekule se véle bogom klejo
da će moje obljubiti lice,
m' ako nikad, kad ù po'je dođem
da ja berem bijelu 'šenicu.«
Odgovara Jele Vrankovića:
»Pjevaj, Koso, iz grla bijela,
ti se ne boj malog banovića,
Sekule se bolom pobolijo!«
Kad to čuje Kosa Milkovića,
tanko pjeva iz grla bijela.
Potrese se kula banovića
i u kuli mali banoviću —
u njemu je srce zaigralo . . .
On doziv'je staru svoju majku:
»O starice, mila moja majko,
'ajde, stara, u po'je široko
i pozdravi trides't žetvelica:
što požele, da u snop'je vežu,
što nijesu, da ognjem opalu;
da mi svaka na oprošće dođe,
da ja 'oču sada umrijeti!«
Kad ga stara razumjela majka,
odma' mu se na noge skočila —
ona ode u po'je široko
i doziv'je trides't žetvelica:
»Sestre moje, trides't žetvelica,
što st' požele, u snop'je vežite,
što nijeste, ognjem opalite!
Već je Sekul vaske pozdravijo —
da mu svaka na oproste dođe,
da on sada 'će umrijeti!«
Kad to čuje trides't žetvelica —
što požele, u snop'je vezale,
što nijesu, ognjem opalile —
i svaka bere po kitu cvijeća
i odoše njemu na oproste.
Sve su mnade ù dvor ulazile,
najpotonja Kosa Milkovića.
Kako Kosa preko dvora šeće,
sva se kula iz temelja kreće
i u njemu mali banoviću —
još Sekulu srce zaigralo.

Kad to vidje Kosa Milkovića,
pleći dâde a bježati stade . . .
Dok Sekule na noge skoćio,
već je Kosa dvore prešetala;
dok Sekule dvore prešetavo,
već se Kosa po'ja u'vatila.
Obazre se Kosa Milkovića,
progovara malom banoviću:
»Lukav jesi, banoviću mali —
nije n' mene ludu baš rodila majka!«
I pobježe u kršne Kotare . . .

41 (M. 25, Pj. 28, Op. 39)

Budi majka malog banovića:
»Ustani se, mali banoviću,
pa ti 'ajde niz donje Kotare
pa sakupi trista žetvelica,
nek' ti žanju bijelu 'šenicu!«
Al govori mali banoviću:
»Neka puca bijela 'šenica,
neka puca, moja stara majko,
i moje je srce ispucalo
za đevojkon Koson Smiljanića!« . . .
(dio pjesme)

42 (M. 42, Pj. 12, Op. 50)

Podranio Kraljeviću Marko
jutrom rano ù lov u planinu.
Da j' šta Marko ulovio — nije,
neg' ulovi Maru Ivanovu
'đe zal'jeva cv'jeta rumenoga
viš' suzami neg' vodom studenom
i spominje staru svoju majku . . .
(dio pjesme)

43 (M. 20, Pj. 10, Op. 37)

Porasla je u raju maslinja,
pod njom sjedi blažena Marija,
a ona je na pākō gledala . . .
(dio pjesme)

44 (M. 23, Pj. 30, Op. 29)

Staro momče na kamenu sjedi,
sámo sjedi, sam sebi govori:
»I ja bi' se starac oženio;
staru neću, a mlade me neće.«
U kantunu stara bāka sjedi,
sjedi stara, ovako besjedi:

»Kad te neće mlada oženiti,
a ti uzmi kakvu udovicu!«
»Neću, báko, ženit udovicu:
udovica grana ozubana,
a udovac čorba pogrijana!«

45 (M. 2, Pj. 30, Op. 2)

Sjedi đava ukraj puta,
drži kesu zlata žuta.
Otud ide stara báka,
na djelu je zla, òpaka.
Đavo báki ruku pruža,
pa se š njome đavo združá.
Stara báka đavla pita
kamo ide, kud se skíta.
Đavo báki pravo káza,
sve poslove svoj' iskaza:
»Tamo, báko, u tom gradu
muž i žena tu imadu,
što pošteno živjet znadu
u ljubavi i u skladu.
Ja popustih svoje uzde
da zavadam ženu s mužem.
Al ne mogu, ter ne mogu,
jer se često mole bogu.«
Stara báka đavlu kaže:
»Id' otale, ludi vraže!
Idi ženi, pa jon reci,
da jon muž druge ljubi!
Idi mužu, pa mu reci,
da mu žena druge ljubi!«
Đavo pusti svoje uzde,
pa zavadi ženu s mužem.

46 (M. 37, Pj. 12, Op. 51)

Povila se niz more gemija,
u njoj sjedi trides't djevojaka.
Među njima muške glave nema --
pred njima je kapetan djevojka.
Kad su oni tanko popjevali:
»Senj bijeli, ti se ne b'jelio,
u tebi se junak ne rodio,
aj, kò što ga ni danaske nema
nad onega Senjanina Iva
i do njega Senjanin Tadije!«
Uto došle Senju bijelome —
tu nađoše Senjanina Iva
i do njega Senjanin Tadiju.
Još i' reče kapetan djevojka:

»E boga ti, Senjanina Ivo,
da me pitaš, ja bi' te uzéla,
da me tražiš, ja bi' pošla zá te!«
Kad to čuje Senjanina Ivo,
on sakupi trideset Senjana
i udava trides't djevojaka,
ostavlja sebi kapetan-djevojku.
Lijep mu je porod porodila:
dviije 'čeri i četiri sina —
prve 'čeri, potonje sinove.
Za mladosti 'čeri udavao,
za starosti sinove ženijo
i lijepi život učinijo.

47 (M. 36, Pj. 16, Op. 49)

Oj, Konavle, slavne od starine,
iza vas su visoke planine,
a uz vas ono sinje more.
Izmeđ' mora, te visoke gore,
prostire se Konavosko polje.
To je polje puno vinograda
i primorski' slatkije' smokava.
Po poljima sela i gradovi,
pa se b'jele ko i labudovi.
Konavljani plemeniti ljudi,
sve visoke plemenite ćudi.
Rusu kosu crven-kapom kriju,
goju lozu, rujno vino piju.
Oko struka pasaju se pásom,
čuđa dobrim ponose se glasom.
Konavočke ko bijele vile,
ko ih gleda, svakome su mile.
Oni nose haljine bijele,
ka' govre, uv'jek su vesele.
Na glavi im crvena kapica,
oko pásá svilená tkanica.
Vez svileni na prsima nosi
i na njega tri kite objesi.
Te tri kite o' žute su svile —
sve su cure ko bijele vile.
Rad momáka i rad djevojaka
dogada se nevolja ovaka —
od ljubavi koja nije prava,
kako momak i djevojka strada.
Gojila se jedna cura mala
niže Grude, usred Konavala.
To je cura kako ljepotica,
po imenu Vidaka Nikica.

Majka 'ćeri dobar odgoj daje
i nauke, u crkvu je ša'je.
Kćeri svoje dobro pazi majka,
da slobodna ne izlazi vanka.
I ta cura svakoga poštuje,
a za ljubav neće ni da čuje.
Ona s nikim ljubav vodit neće,
ali momče za njoj se nameće,
po imenu Macanović Vido,
koji bio curu zavolio.
A Nikica za njega ne haje,
nit' mladiću ikad ljubav daje.
Sve što mlada ljubav izbjegava,
na to Vido više pristojava.
On nabavi foto-aparata,
'dje ju vidi, on Nikicu hvata,
pa on pravi sve bijele slike
od njegove ljubavnice Nike.
Tako Vido, kad ne vidi Niku,
on uzimlje rado gleda sliku.
Tijem pođe u kraljevu vojsku,
bez promjene za dvije godine.
Mirna srca tad Vido ne biše,
no djevojki b'jelo pismo piše:
zašto ga se okanjuje mlada,
zašto ona njega ne bi rada?
A Nikica njemu odgovara:
»Bjež' otale, delijo nedraga!
Ne volu te moji roditelji,
ni ostali mnogi prijatelji;
ne volu te braća ni rodice,
pa ti ni ja ne dam moje lice!
Meni nije još osamnaest ljeta,
moju mladost ne volim da smetaš!
Moja majka mene vjerat neće,
sreća moja daleko se kreće.
Kako znadeš, tako se i vladaj,
a meni se nikada ne nadaj!«
Ode Vido svojom kući tužan,
da učini pos'o jako ružan:
on napiše sebi posmrtnicu,
da će ubi' svoju vjerenicu.
On uzim'je pušku dvocijevku,
da će ubi' svoju vjerenicu.
On otiđe u polje široko,
na curicu svuda meće oko,
dok je Vidoš Niko opazijo.
Majka šalje curu na konjiću
da doćera studenu vodicu.

Ide mala konju s lijeve strane,
ne slutećj na pušku ni rane.
Ali Vidoš — od boga mu bilo —
na curu je nišan oborio.
Puška puče, djevojka pokleče,
da jon Vidoš ni riječi ne reče.
Misli Vidoš da je poginula
i da mu se želja ispunila.
Tad je Vidoš gore učinio,
sâma sebe na smrt osudio.
Grom od puške hitro zaorio
i Vidošu srce izbacio.
Dok je mala sile prikupila,
svojoj majci plaču' dohodila,
pa sestricu vode u bolnicu,
a Vidoša sprema u grobnicu.
»Pokoju vječni!« ne kaže mu niko,
jer je Vidoš sebe osudio;
i djevojku 'ćio je ubiti,
zato njemu sprovod neće biti;
svećenik mu molitvu ne čita —
za ubojstvo bog će njemu pitat;
ne pâlê mu voštene svijeće,
za sprovodom mladići mu neće.

48 (M. 38, Pj. 8, Op. 52)

Sanak sn'jela Vojsava kra'jica,
virna ljuba kralja od Epira,
sanak sn'jela, u sanku videla
da je ljuta zmaja porodila . . .

(dio pjesme)

49 (M. 39, Pj. 8, Op. 52)

Sinoć paša pade na Grahovo,
pašaluje okolo Grahova,
a ostale pašine delije
u Nikole, kneza od Grahova . . .

(dio pjesme)

50 (M. 41, Pj. 9, Op. 54)

Gorko cvili sužan Vladimire
u tamnici kralja bugarskoga,
gorko cvili, danak proklinjaše
u koji se na sv'jet porodijo . . .

(dio pjesme)

51 (M. 40, Pj. 35, Op. 53)

Boga moli Jugovića majka,
boga moli dok ga umolila,

da joj bog da oči od sokola
i bijelo krilo od labuda . . .
(dio pjesme)

52 (M. 45, Pj. 26, Op. 27)
Konje jašu do dva pobratima,
beg Kostantin i Kraljević Marko.
Beg Kostantin besjedio Marku:
»Pobratime, Kraljeviću Marko,
da ti meni o jeseni dođeš . . .
(dio pjesme)

53 (M. 26, Pj. 19, Op. 40)
Rano rani od Udbine Mujo,
rano rani, bijelu knjigu piše,
pa je šalje Ivan kapetanu:
»O moj pobro, Ivan kapetane,
evo ti se ženim u dobri čas . . . (!)
(dio pjesme)

54 (M. 45, Pj. 26, Op. 27)
Još zorica ne zabijelila,
ni Danica lica pomolila,
od Senja se otvoriše vrata
i izađe jedna četa mala . . .
(dio pjesme)

55 (M. 35, Pj. 16, Op. 48)
Mili bože, čuda velikoga,
kad se ženi Milić barjaktare!
On cbiđe zemlje i gradove
od istoka paka do zapada . . .
(dio pjesme)

56 (M. kao 49, Pj. 6, Op. 30)
Omrknuo od Senja Ivane
na večeri s vijernom svojom
ljubom.

Kada oni jesu večerali,
tada njemu ljuba progovara:
»Gospodare, od Senja Ivane,
evo san ti više ostarila,
ja ne mogu dvore prešetati,
dvor pomesti, vode donijeti,
ja kamoli drugu službu činiti;
a imamo za ženidbu sina,
a Tadiju, sina jedinoga —
'ajde, Ivo, i oženi sina,
ne bi li mi štododj laše bilo!«

Ta' govori od Senja Ivane:
»Ljubo moja, dražja od očiju,
ja san sina ženit namislijo,
i mnoge san zemlje pregazijo,
slavnu Bosnu i 'Ercegovinu,
Dalmaciju do sinjega mora,
i tražijo za sina devojku.

'De sam našo za sina devojku,
tu mi kući prijate'ja nema
koji bi mi sio uz ko'jeno
i sa mno' se vina ponapijo.

Nego jesam čuo po drugomu,
u Janoku, gradu bijelomu,
u onega od Janoka bana
da imade lijepa devojka.

(E) ona mnada za sina bi bila,
a on, ban, mi dobar prijate'ju,
koji bi mi sio uz ko'jeno
i sa mnon se vina ponapijo.

'Ajde, ljubo, u tople podrume
i oseldaj bijesna Gavrana,
što ga jaše' tripud u godinu,
kada ide' do bijele crkve!

A ja iden na bijelu kulu,
pa ću nočas u Janoka poći.«

(E) ode ljuba niz bijelu kulu,
(e) cde ona u tople podrume,
te izvede bijesna gavrana.

Dobru konju timar udarila
mlako' vodom i b'jelin sapunom,
u sandir mu vođu pokupila,
a čet'icom dlaku zagladila.

Oselda ga seldo' srebrnijen,
a zauzda denon njemačkijen,
pa mu dizgin na jabuku baci --
sam se Gavran po avliji šeta,
očekuje gospodara svoga.

Ma da vidiš ò' Senja Ivana
'de iziđe na bijelu kulu!

Izvadio svilu i kadifu,
joblašćio svilenu košulju,
a ozdole gaće oblašćio —

ku' god stavi, svu' zlatni gajtani —
a na noge kovče i čakšire;
opaso se svilenijem pasom,
a pripasa divan-kabanicu
na kojoj je dva reda putaca,
svaka puca ò' suvoga zlata —

a koja je puca pod grloce',
u njome je čaša od biljura
koja drži pô litre rakije —
'de o'sjede, pa se ponapije;
a na glavu pera i čelenke,
devet pera, dvan'est čelenaka,
a trin'esto noja 'tice krilo —
sve se krilo za krilo zavilo,
pa kaziva koji vjetar puva;
a pripasa svijetlo oružje . . .
Evo njega niz bijelu kulu,
a ljuba mu konja pripravila,
privede ga bi'jegu-kamenu,
a s bi'jega konju na ramena.
»Zbogom« - reče - »vijerna moja

ljubo!«

ode Ivo u Janoka grada . . .
Ka' je došo u Janoka grada,
a u baštu od Janoka bana,
pod narančom vatru naložijo.
Kad ujutro jutro osvanulo,
poranila tanahna robinja,
od kule je pendžer otvorila
i videla u bašči junaka
i opaljena žutica naranča.
A govori od Janoka banu:
»Eno dolje jednoga junaka,
naranču je vatrom opalijo.«
Ka' govori od Janoka bane:
»Ajde dolje, tanana robinjo,
a ti reci onemu junaku:
ako li je za našije' dvorâ,
nek ti konja i oružje da'a!
Ako nije za našijeh dvora,
more stati koliko mu drago,
more poći kad je njemu drago —
naša kula nije nikom dužna!«
I otide tanahna robinja . . .
lijepo se njemu poklonila,
ona njemu »Dobrò jutro!« viče,
a oni jon zdravlje pri'vatio.
»Pozdravj te od Janoka bane;
ako li si za našije' dvora,
da mi konja i oružje da'aš;
ako n'jesi za našije' dvora,
moreš stati koliko ti drago,
moreš poći kad je tebi drago!«
Ivo konja i oružje da'a,

a on ide u bijelu kulu —
ona konja u podruma sprema.
Kad ga vidje ôd Janoka bane,
dok se vidu, odma' se poznadu.
Pitaju se za zdrav'je junačko,
za Krajinu tamo i ovamo,
te sjedoše za sopru svijetlu.
Kad su sjeli i otpočinuli,
tada Ivo govorit počeo:
da je čuo 'de mu ljudi kažu
da imade lijepu devojkju.
»Ako ćeš je meni pokloniti
za Tadiju, za mojega sina,
da budemo glavni prijatelji,
da se najde jedan u drugoga
i da pita jedan za drugoga,
i da gine jedan za drugoga!«
Ta' ka' čuo od Janoka bane
od vese'ja na noge skočio,
pa govori od Senja Ivanu:
»Prijatelju , od Senja Ivane,
u mene je ponosna devojka!
Ako bi te cura obiknula,
to bi meni, Ivo, milo bilo!
Idem moju upitat devojkju . . .«
Kad je došo curi pred odaju,
o' sazuje s noga štopelice,
da se cura ne bi prepanula.
Od odaje vrata otvorio,
milom 'čeri dobro jutro viče:
»Dobrò jutro, mila 'čeri moja!«
A ona mu zdrav'je pri'vatila:
»Zdravo, bâbo, od Janoka bane!
Koje su te noje donijele
jutros, bâbo, u moju odaju?«
Al govori od Janoka bane:
»Tebe prosi golema delija
po imenu ôd Senja Ivane!
Ti ako se misliš udavati,
uzmi, 'čeri, Senjanin Tadiju!
Begovska je kula ôdvijeka,
u njom ima znanja i pameti,
ima dosta gotovoga blaga —
on je momak da mu para nema!«
Kada cura mlada progovara:
»Ka' sam tebi tako dodijala,
obećaj me, moj milos'an bâbo,
ja su uze' ô' Senja Tadiju.«

To je bane jedva dočekaao,
 te on trče niz bijelu kulu,
 pa Ivana bane zagrlio,
 zagrlio pa ga poljubio:
 »Eto tebe obiknu đevojka!«
 A da vidiš od Senja Ivana,
 prsten dava, svadbu ugovara:
 »Nek je svadba za petnajes' dana,
 dok ja dođen Senja na Krajinu
 i pokupim kićene svatove,
 a đevojka pripravi darove
 za darova' kićene svatove!«
 E da vidiš ô' Senja Ivana —
 kad je Ivo bio na odlazu,
 pa govori od Janoka banu:
 »Ja kako ću Senju na Krajinu
 a ne vide lijepu đevojku?!
 Daj zamoli milu 'ćeri tvoju
 neka ona u avliju sađe
 da ja vidim lijepu đevojku,
 da znan kaza' Senju na Krajinu
 kada dvoru bijelomu dođem!«
 Uto bane dozove đevojku . . .
 Kad evo ti lijepe đevojke,
 evo cure niz bijelu kulu.
 Side ona u mermer avliju
 pa Ivanu konja pridrža'a
 dok je Ivo konja okročio,
 pa se Ivo š njome pozdravijo
 i svoju milu snahu darivao;
 ona njemu zelenu jabuku:
 »Evo tebi zelena jabuka,
 pa je podaj milu sinu tvomu!
 Nek' miriše dok curu dovede,
 pa će onda curu mirisati!«
 Ode Ivo Senju kamenomu . . .
 Pred njega je ljuba išetala
 te pod njime konja u'vatila:
 »Dobar došo, dobri gospodaru!
 Jesi li se, Ivo umorijo?
 A jesi li curu isprosijo?«
 Sve jom Ivo pô istini kaza —
 da je mladu curu isprosijo
 e da je svadbu uročijo,
 uročijo za petnajes' dana.
 Ivo dobra konja razjahao,
 ljuba konja u podrumě sprema.
 Sjede Ivo u šikli-odaje

e počinu nekoliko dana.
 Valja više kùpiti svatove,
 te na kuli zapeo barjaka,
 te po Senju i okolo njega
 on skupio svatâ pè'stotina.
 Pa mu vrazi mirovat ne dáli:
 ima gore u 'Ercegovini,
 ima gore dobra pobratima,
 pobratima, pašu Amet-agi,
 pa ovako Ivo progovara:
 »Ja kako ću sina oženiti,
 a ne zazvat pobratima moga?!
 Neka i on ù svatove dođe
 i povede stotinu svatôva!«
 Dođe knjiga paši Amet-agi,
 (e) on ne kupi stotinu svatova,
 nego skupi svatâ pè'stotina . . .
 Evo njega Senju bijelomu.
 Ka' to vide ô' Senjan Ivane,
 odma' vide dà gore uradi —
 ali neće ništa da divani,
 već izvede bijesna Gavrana,
 pa ovako sinu progovara:
 »Evo tebi vranca konja moga!
 Ako bi ti do nevolje bilo:
 ko ti bježi, pobjeć ti ne može,
 komu bježiš, uj'tit te ne more.
 'Ajde, sine, zdravo i veselo!«
 Barjaktari barjake razvili,
 a svatovi konje pojahali,
 te odoše u Janoka grada.
 Lijepo ji' tamo dočekali . . .
 stali svati tri bijela dana.
 Zeman dođe, putovat se mora,
 e punica izvede đevojku,
 iznosila za svatova dáre.
 Đeverovi uj'tili nevjestu,
 a svatovi konje pojahali,
 te odoše zdravo i veselo.
 Ka' su došli do vode studene,
 ali se bi voda podrvala —
 strahota je vodu pregaziti.
 E da vidiš Senjanin Tadije
 'đe u vodu konja nagonijo.
 A 'đe sreća, tu je i nasreća:
 voda nosi nekakvu trupinu —
 iz bojna ga selda izmeknula —
 pade junak ù vodu studěnu.

A proplaka pod v'jencom nevjesta:

»O svatovi, crn vam obraz bijo,
puštit ćete njega utopiti!«

A da vidiš paše Amet-agi:
golu sablju drži u rukama,
pa on grlom bijelijem viče:

»Ko uljeze u vodu studenu,
ova sablja odsjeć će mu glavu!«

Ka' se cura na nevolji nađe,
pa pò' sobom konja ošinula,
ošinula bijela Labuda
što jom ga je bābo poklonijo,
te u vodu konja nagonila,
a junaka za perčin uj'tila,
pa ga baci zá se na Labuda.
To videli kićenj svatovi,
te i oni vodu pregazili.

Ka' su došli Senju bijelomu
lijepo su svate prihvatili,
lijepo svatj konje razjahali,
posjedali zá sopru svijetlu.

A kada je na večeri bilo,
kada svati jesu večerali,
ta' povika paša Amet-agi:

»Pobratime, Senjanin Tadija,
daj ti meni lijepu đevojku
da ja prospím ovu jednu nojcu --
ja ću nočas, ti ćeš dovijeka!«
Múči junak, ništa ne divani . . .
dok poviče òd Senjan Ivane:

»Podaj, sine, ovu jednu nojcu —
on će nočas, ti ćeš dovijeka!«

A skočila pod v'jencom nevjesta:
»Kako, bābo, òd Senjan Ivane?!

Ja nijesan za Turčina došla!
Ja ću dobra konja pojahati,
pa ja odo' starcu bābu momu!«
Prepade se od Senja Tadija,
te on britku sablju pri'vatijo,
(aj) i Turčinu glavu o'kinuo.

57 (M. 48, Pj. 6, Op. 30)

Da pjevamo, da se veselímo
na ovom mjestu 'de sjedímo,
(e i) da malenu pjesmu zapjevamo,
pjesmu malu i prije pjevanu,
što je prije, u star' zeman', bilo,
prije bilo, sad se spominjalo,
k'o i lijepa cura na Krajini,

ali dobar momak u družini,
ali sveti Đurđe u godini,
štano jednom na godinu dođe,
u najljepše doba od godine,
u proljeće kad cvati cvijeće,
kada rosa pane niz cvijeće,
kad se gora zaodjene listom,
a livade travon djetelinom.

58 (M. 49, Pj. 6, Op. 30)

Kad su Turci Kotar porobili
i velikog roblja zarobili,
zarobiše Cmiljanić Iliju
i junaka Janković Stojana.
U Stojana osta mlada ljuba,
mlada ljuba od petnajest dana,
ni ljubljena, niti milovana.
Odveo ji' care u Stambula,
bacio ji' u tamnicu tamnu.
Tamo stali za devet godina
i desete za sedam mjeseca.
Lijepo se carom upoznali,
car ih pušta po bijelu dvoru
da mu čiste od prašine dvore,
da mu konje u podrumu 'ráne.

(dio pjesme)

59 (M. kao 49, Pj. 6, Op. 30)

(Aj) ju Bogdana devet vinograda
i deseta, vinograd Jabuka,
koja rađa triput na godinu;
u podrumu devet konja 'ráni.
S'emu temu zaludu ljepota,
kad je Bogdan véle Turcim' dužan,
pa prijetje prodat(i) Bogdana.
Kad se Bogdan na nevolji nađe,
stade resit stare svoje majke,
'oće svoju da prodade majku,
ne bi l' štogodj prikupijo blaga
i platio štogodj dugovanja.
Gledala ga Jele, ljuba mlada,
pa Bogdanu ona progovara:
»Gospodare, Ljutica Bogdane,
'de ćeš staru prodavati majku!
Na tebe će ostanuti kletva!
Ko će kupit staru tvoju majku,
kad je stara, jadan gospodare?!
Prodaj mene, Ljutica Bogdane,
za mene ćeš pri'vatiti pará,

pa ćeš platit štogodj dugovanja,
 a ti ćeš se z drugom oženiti!«
 Kad je Bogdan ljubu oženijo,
 proli suze niz bijelo lišće —
 ne šće res'ti vjerne svoje ljube,
 dok mu Jele, ljuba, progovara:
 »(E) pođi dolje u tople podrume,
 pa oseldaj dobra konja tvoga,
 a ja ću se naresiti sama!«
 (E) ode Bogdan u tople podrume
 i oselda dobra konja svoga;
 a Jele se sama naresila,
 (e) a obukla ruvo od nevjeste,
 što je mlada skoro dovedena . . .
 s'ide ona u mermer avliju.
 U to doba Ljutica Bogdane
 iz podruma konja izvodijo,
 pa je dobra konja pojahao —
 zá se metnu Jele, ljubi svoje.
 Tad je Jele majku dozivala,
 dozivala májku Bogdanovu:
 »Ostaj zbogom, stara moja majko,
 nerođena kako i rođena —
 bog da znade vidjet se nećemo!«
 Tad zaplaka Bogdanova majka,
 pa je svojoj snahi govorila:
 »'Ajde zbogom, mila moja snaho,
 sve ti prosto i alalo bilo!«
 Ode Bogdan na Nova Pazara,
 'de on nade mladena telara,
 neka telar po Pazaru viče:
 — Prodaje se Jele Bogdanova,
 cijena je pet 'iljada groša! —
 Niko Jelu ni pogledat neće . . .
 Al Bogdanu dobra sreća bila,
 'de pošeta beg Pilipoviću,
 vod Novoga Pazara plemiću,
 pa on viđe Jelu Bogdanovu
 i on pita Ljuticu Bogdana
 zašto prodava vjerne svoje ljube.
 Ali Bogdan pa mu progovara:
 »E meni je velika nevo'ja,
 jer sam mnogo junak Turcim' dužan.
 Idem proda' moju vjernu ljubu
 da ja platim štogodj dugovanja;
 cijena je pet 'i'jada groša.
 Uj'ti Jelu za bijelu ruku,
 pa je vodi u svoje dućane.
 S'e ga gleda Jele Bogdanova . . .

E pita je beg Pilipoviću:
 »Što me gledaš, moja robinjice?«
 Progovara Jele Bogdanova:
 »S'e bi' rekla, ne bi' se zakléla,
 da sam brata takvoga imála!«
 Ta' govori beg Pilipoviću:
 »E o'klen si, moja robinjice,
 koga li si roda i plemena?«
 »Ja sam roda iz Karlovca grada,
 iz bijele kule Vojinove.
 Moj je bâbo Vojine Nikola,
 u vojsci mi bâbo poginuo,
 moja matj osta udomica,
 a ja jadna osta' sirotica . . .
 sa mno' je sedam mili' brata,
 a najmladi brate Nikolica,
 on je pošo nejak po svijetu --
 ja ne znam o' smrti ni života.
 Nego jesmo čuli po drugomu
 da je ne'de na Novu Pazaru,
 da se zove beg Pilipoviću
 od Nevoga Pazara plemiću.«
 Ka' to čuo beg Pilipoviću,
 pa je svoju sestru zagrljio
 i ovako njome govorijo:
 »A ti li si mila moja sele?!
 Jesam li te mogo obljubiti
 i veliko bogu sagriješiti!
 Čija li si vjenčana ljubovca?«
 »Ja sam ljuba Ljutice Bogdana.«
 Ka' to čuo beg Pilipoviću,
 piše knjigu Ljutici Bogdanu:
 »O moj zete, Ljutica Bogdane,
 dođi k meni na Nova Pazara
 i dovedi devet konja vrani',
 devet konja vrani', oseldani'.
 jer ćeš silno tovariti blago!«
 To je Bogdan jedva dočekao
 i dovede devet konja vrani',
 devet konja vrani', oseldani'.
 Devet konja nametnuo blaga
 i pri'vati vijernu ljubovcu,
 (aj) jode dvoru zdravo i veselo.

60 (M. 50, Pj. 18, Op. 58)
 (Oj) gusle moje, ovamoste malo,
 i vi, moje tanano gudalo,
 ovamoste da pjesmu pjevamo,
 da pjevamo, da se veselimo!

Veseli nam, bože, domaćina,
domaćina i ju dvore ko je,
i ko mu se u dom' pridesio,
(oj) svakomu se dobru veselijo!
A potome, kičena družino,
poslušajte da vam pjesmu kažem,
da vam kažem pjesmu od istine!

Vino pije Tomiću Mijate
u Igmanu niže Sarajeva
sa svojije' trides' i tri druga —
vino služi mali Marijane.
Za jeliku povézo kulaša,
s druge strane koplje udarijo.
(Oj) svi hajduci rado i veselo,
ma sam' nije Tomiću Mijate —
on prol'jeva suze niz obraze.
Pitala ga četa i družina:
»Što je tebi, Tomiću Mijate,
što prol'jevaš suze niz obraze —
koja ti je muka dodijala?
Jol si gladan hljeba bijeloga,
jol debela mesa oinovoga,
joli žedan piva lozovine,
joli ti je nestalo dukatâ?«
A veli njim' Tomiću Mijate:
»Braćo moja, moji četanici,
nijasam gladan hljeba bijeloga,
ni debela mesa oinovoga,
a ni žedan piva lozovine,
niti mi je nestalo dukatâ,
već je meni bijela knjiga došla
od Glasinca polja širokoga
od didije(r) bega Sokolije.
Beže mene na megdan pozivlje —
ne znam što ću od života svoga.
Sedam mi je knjiga dolazilo
sve jod onog bega Sokolije;
spremijo sam sedam megdandžija --
nikakav se povraćijo nije,
a ni za njih aber uzimao.
Joli jih je beže pogubijo,
joli im je placu primaknuo,
pa u njega jesu ostanuli.

Jol je majka rodila junaka
i sestrice brata odgojila,
u moju ga četu o'premila?
Nije bog d'o i sreća junačka,
nije mi se o'de pridesijo
(oj) ko bi begu na megdan otišo!
E ja bi' ga lijepo darovao,
davo bi' mu pancijer-košulju
na kojoj su šipke od čelika,
što junaci nose po megdanu.
(Svi junaci nikom ponikoše)
(aj) i u crnu zemlju pogledaše.
Al ne gleda mali Marijane,
već daidži među oči crne,
te ovako Mar'jan progovara:
»Ja, lud li si, moj daidža dragi,
što ga dalje po družini tražiš,
kad ga sebi uz koljeno 'raniš!
Ja ću poći na Glasinac ravni
a na megdan begu Sokoliji!
Bega ću ti u'vatiti živa,
joli živa, jol donije' glavul!
i dovešću krvava ganina,
baš garnina bega Sokolije!«
Kad to čuo Tomiću Mijate,
udari se rukom po koljenu:
»Javo meni do boga miloga,
kako ću se s tobom rastanuti
kad ćeš moja krila salomiti —
s kijem ću ja više četovati?!«
(dio pjesme)

61 (M. 47, Pj. 2, Op. 55)

(Oj) knjigu piše Borić kapetane,
pa je šalje na ravnu Kladašu
ka čemerli Mujaginom kuli.
Još ga Borić tako pozdravijo:
»Čuješ mene, sa Vudbine Mujo,
čuo jesam, pa govore ljudi,
da si dobru curu odgojio,
da je take na Udbini nema.
Pokloni mi lijepu devožku
a za moga malog Marijana!«
(dio pjesme)

O P A S K E

¹ (M 1, T 1) Ta se uspavanka sastoji, kao i većina njih, od kratkih tekstovnih improvizacija, manje više nepovezanih stihova iz različitih pjesmica — onako kako to improvizira pjevačica da bi uspavala dijete. Napjev se temelji na slobodnu variranju jednostavne melodičke formule koja je donekle slična motivici baladnog pjevanja.

² (M 2, T 45) Sadržaj pjesme je poznata narodna pripovijetka koja je raširena u proznom obliku, (vidi npr. dvije verzije iz zapadne Hrvatske: *Rudolf Strobal »Žena gora od vraga«* u *Zborniku za narodni život i običaje* (u daljnjem tekstu označen sa ZNŽO) knj. XXVI, sv. 2, str. 371 i dalje, Zagreb 1928, i *Franjo Galinec »Književno porijeklo nekih hrvatskih narodnih pripovijedaka«*, ZNŽO, knj. XXXII, sv. 2, str. 67 i dalje, Zagreb 1940). Dosta je raširena i verzificirana verzija; u Konavlima su mi kazali da je pjesmu spjevao (ili samo saopćio) Jure Kapić i objavio u splitskom *»Pučkom listu«*, koji je prije posljednjeg rata ovdje bio dosta čitan. Narod u Konavlima smatra tu pjesmu narodnom pa je pjeva kao i ostale narodne balade i romance.

³ (M 3, T 18) Uobičajeni tekst jedne od mnogih kolenda što se, u duljem ili kraćem obliku, pjevaju uoči Nove godine u dubrovačkom kraju. U tekstu se spominju i čestitari iz okolišnih sela. Pjesma se sastoji od stihova različite dužine, te se doimlje kao improvizacija. Napjev se sastoji od nekoliko dijelova, tj. varijacija jedne melodije u 6/8 taktu koja nije seljačkog porijekla. Usred pjesme je neke vrsti litanjskog umetka koji je vjerojatno nastao pod utjecajem crkvenog pjevanja.

⁴ (M 4, T 1) Tekst je improvizacija kao u br. 1. Napjev se kreće u okviru tetrakorda dorskog modusa i u 5/8 taktu.

⁵ (M 5, T 1) Tekst kao i br. 1. Napjev obuhvaća samo trikord dorskog modusa, dakle ima još manji ambitus od prethodnog primjera. No 6/8 takt i sinkopirani ritam imaju se vjerojatno pripisati utjecaju osebujnoga svatovskog *»potkola«*.

⁶ (M 6, T 1) Tekst kao br. 1. Za napjev vidi opasku br. 5. I u toj melodiji može se donekle nazrijeti utjecaj *»potkola«*, premda u nešto manjoj mjeri nego u br. 5.

⁷ (M 7, 8, 9, T 16) To je najpotpuniji tekst svatovskog potkola, ali se na taj isti napjev katkad (ali ne tako često) pjevaju i drugi tekstovi, (vidi opis konavoskih svatovskih običaja: *Nike Balarin »Konavli«*, ZNŽO, knj. III, sv. 2, str. 276 i dalje, Zagreb 1898, i *Paulina Bogdan-Bijelić »Ženidba«*, ZNŽO, knj. XXI, sv. 1, str. 111 i dalje, Zagreb 1929). Potkolo se danas muzički izvodi grupno u unisono pjevanju s pratnjom lizerice ili bez takve pratnje ili pak samo instrumentalno na lizerici ili svrdonici. Potkolo se pleše odmjereno i upravo ceremonijalno svečano, (vidi opis u napisu I. Ivančana). Melodija je izričito lizeričkog karaktera, (vidi muzički primjer uz napis I. Ivančana i cijeli tekst kod napisa O. Delorka, koji će se objaviti u slijedećem svesku *»Anala«*, gdje će biti objavljeni tekstovi s komentarima).

⁸ (M 10, 11, T 5) Pjesmu pjevaju nevjestine drugarice kada je kite za svatove. Istu pjesmu su mi pjevale dvije pjevačice (br. 1 i 5) i to svaka s fragmentarnim tekstom, a kasnije su mi obje zajednički rekonstruirale cijelu pjesmu. I u napjevima su se razlikovale. Napjev prve (muz. primj. 10) kreće se u okviru dorskog trikorda i ta melodija je arhaičija od melodije druge pjevačice (muz. primj. 11). Nadalje je prva pjevačica otpjevala na svaki melostih po jedan stih teksta, dok je druga svaki stih teksta ponavljala i na drugom melostihu, a između ta dva melostiha umetala upjev »ej«. Iako se u obiju pjevačica radi u suštini o istom napjevu, proširila je druga pjevačica ambitus napjeva za jedan ton, tj. na dorski tetrakord.

⁹ (M 12, T 34) Pjesma nije specifično konavoska, ona se pjeva po svem našem primorju a i u unutrašnjosti. Konavoski napjev je u frigijskom modusu, dok je drugdje najčešće u dorskom. Upjev »šalaj« ukazuje na to da je pjesma unešena iz naših sjeveroistočnih strana, što je indicij za migraciju čak i na takvu daljinu.

¹⁰ (M 44, T 39) Poznata romanca, a u Konavlima se pjeva u tri verzije (vidi muz. primj. 25 i 28). Napjev je baladni i kreće se u frigijskom modusu.

¹¹ (M 54, T 7) Pjesma se pjeva kada svatovi dolaze po nevjestu. Napjev ima mali ambitus od svega tri tona.

¹² (M 55, T 8) Pjesmu pjevaju svatovi kada stignu kući mladoženje, ali i poslije »za soprom« (stolom). U pogledu napjeva vidi opasku 11.

¹³ (M 56, T 7 i 8) Za tekst vrijede opaske 11 i 12, jer je pjesma kontaminirana od obadva teksta. Pjevačica je oscilirala između frigijskoga i dorskog modusa, uslijed nestalne akustičke visine drugoga ljestvičnog stupnja.

¹⁴ (M 57, T 9) Dijelove ovog teksta pjevali su na ponešto različite napjeve pjevači br. 7, 8, 11 i 35.

¹⁵ (M 58, T 10) Svatovska počasnica »za soprom«. Nakon što ju je otpjevao, rekao je pjevač br. 20: »Pa onda se nastavi naprijed. Onda kumu vjenčanom, pa onda mladom nevi: — Jer imamo s kim. — i tako dalje svom svojoj po redu.« Napjev ima ambitus od tri tona (frigijski trikor).

¹⁶ (M 59, T 13) Svatovska počasnica »za soprom«. U pogledu napjeva vidi opasku 15.

¹⁷ (M 60, T 8) Pjevaju svatovi kada otpravljaju nevjestu mladoženjinoj kući, ali i poslije »za soprom«. Dijelove toga teksta pjevali su pjevači br. 7, 8, 11, 35.

¹⁸ (M 68, T 9) Vidi opasku 14.

¹⁹ (M 53, T 26) Ritmijski i melodijski neobičan primjer. Da li je to poseban napjev ili samo staračko improviziranje pjevačice, to nisam mogao ustanoviti, jer na taj napjev nisam naišao nigdje, ni u Konavlima ni drugdje. Isto vrijedi i za tekst, koji je originalan uza sve to što je ponešto nejasan (npr. riječi »dur—devojko, dur—mladiću«).

²⁰ (M 62, T 9) Vidi opasku 14.

²¹ (M 65, T 11) Svatovska počasnica koja se pjeva kad nevjestu dovedu u mladoženjinu kuću. Napjev je neobičan u formalnom pogledu, tim većma što to nije časovita zabuna pjevačice, jer je tako pjevala sva tri stiha. Zbog umetnutog uvodnog takta (polustiha) koji anticipira pravi početak (tj. drugi takt), došlo je do proširenja forme, kakvo nije tipično za te počasnice.

²² (M 63, T 12) Svatovska počasnica. Opaska pjevača br. 8: »Tako se nazdravlja svim svatovima po redu«.

²³ (M 64, T 9) Vidi opasku 17.

²⁴ (M 66, T 13a) Pripjev iza svake svatovske počasnice, uobičajen po cijelom južnom primorju i njegovim otocima. Stavio sam taj pripjev odvojeno još i zato što se i po vrsti stiha i muzički potpuno razlikuje od samih počasnica.

²⁵ (M 24, T 4) Pjesmu pjevaju djevojke svojoj drugarici kad je isprošena. Napjev je baladni.

²⁶ (M 13, T2) To je iznimno kompletni tekst jedne uspavanke, a nije kao u drugih sastavljen od improviziranih fragmenata. Napjev je u frigijskom modusu, pa se i po modalitetu razlikuje od uobičajenih uspavanki u Konavlima.

²⁷ (M 45, T 52 i 54) Pjevač br. 26. pjevao je »iz libra«, tj. čitajući iz jedne dosta otrcane pjesmarice, za koju sam mogao ustanoviti samo to da ju je izdao AFŽ Hrvatske, a sadrži epske i baladne tekstove iz raznih zbirki. Tekst ove pjesme razlikuje se samo neznatno od teksta koji je objavio Vuk (Vuk Stefanović Karadžić »Srpske narodne pjesme« knj. 2, str. 345 i 346, izdanje Prosvete, Beograd 1953).

²⁸ (M 22, T 3) Svatovska pjesma koju pjevaju isprošenoj djevojci njezine drugarice kad je posjećuju da joj čestitaju. Napjev je baladni.

²⁹ (M 23, T 44) Melankolično-satirički tekst, interpretiran impresivno i ritmički slobodno (rubato). To je zapravo onaj pravi pripovjedački način, kada pjevač, nespu-

tan muzičkim obzirima, nastoji da tekst bude što jasnije i efektnije recitiran. Napjev je baladni.

³⁰ (M 48, 49, T 56, 57, 58, 59) Uvodno pjevanje guslarâ prije početka same balade ili epske pjesme, koja slijedi zatim neposredno ili nakon kratke međuigre na guslari. Svrha je ovoga uvodnog pjevanja stvaranje potrebnog ugođaja i buđenje pažnje slušalaca. Tekstovi tih uvoda su impovizirani i stoga nisu uvijek iste kvalitete, no ovaj se uvod ističe naročito istančanom lirikom i protinjnim rječnikom, te zacijelo spada u najljepše što je stvoreno na tom polju. Pjevač br. 6 je mlad čovjek, ali je jedan od najboljih guslarskih interpretatora u Konavlima. Njegovo se pjevanje ističe jasnoćom izgovora i dramatskom interpretacijom. U nastavku tog uvoda, pjevao je epsku pjesmu »*Kad su Turci Kotar porobili*« (vidi: *Vuk Stefanović Karadžić »Srpske narodne pjesme«,* državno izdanje, knj. 3, str. 162—167, Biograd 1894), ali se ova konavoska verzija ponešto jezički razlikuje od Vukove. Na isti način pjevao je taj pjevač i pjesmu »*U Bogdana devet vinograda*«.

³¹ (M 21, T 6) Tu šaljivu pjesmu pjevaju svatovi kada dolaze po nevjestu pa im, za šalu, umjesto nevjeste najprije izvedu staru babu ili pak ženu koja se pretvara kao da je šepava ili grbava, a svatovi sve odbijaju i uporno traže da im se izruči prava nevjesta. To prepiranje zna trajati i podugo, a dijalozi se vode u prozi ili u stihu. Cjeli tekst je improvizacija, a napjev je doduše baladni, ali je ovdje ritmički vrlo slobodno tretiran, jer to zapravo i nije pjevanje nego šaljiv razgovor u stihovima.

³² (M 46, T 37) Tu »*žetveličku*« pjevala mi je ista pjevačica na dva različita načina: na stari način, tj. »*na istresice*« (muz. primj. 46; vidi o toj tvrsti pjevanja u uvodu) i na noviji način (muz. primj. 34), i to zato da mi prikaže razliku, koja se sastoji u tome što je stari način pun mellizmatičkih ukrasa i očituje znatnu sličnost s muškim pjevanjem »*po putnički*«. Noviji način pjevanja ne primjenjuje više ovakvo arhaično potresanje glasom.

³³ (M 14, T 21) To je lokalna vitaljinska pjesma. Pjevačica me je uvjeravala da ju je ona sama ispjevala i to još dok je kao mala djevojčica išla u školu. Nisam dospio da provjerim taj njezin navod, ni da ustanovim da li je pjevaju i drugi pjevači. Napjev bazira na osnovi anhemitonske pentatonike.

³⁴ (M 16, 18, 19, T 22, 23, 24) Ove pjesme pjevale su se ne samo pri nekim naročitim prilikama, nego bilo kada, za zabavu, pri radu u baštinama i zimi na sijelima. Tekst ove pjesme raširen je po mnogim krajevima. Napjev je u dorskom (eolskom) modusu, ali se isti napjev pjeva u Konavlima i u frigijskom modusu, a i u formalnom pogledu na dva načina. Jedni pjevaju svaki stih teksta samo jedanput, tj. na svaki melostih dolazi po jedan stih teksta, uz ponavljanje prvih četiriju slogova deseteračkog stiha, dakle po shemi: [4 sloga :] + 6 slogova. Drugi pjevači stvaraju melostrofu od dva melostiha i to tako da prvi dio melostrofe (tj. prvi stih) pjevaju na isti način kao prvi pjevači, dok drugi dio melostrofe stvaraju tako da ponavljaju napjev prvog melostiha, ali se tekst ovaj put sastoji od upjeva (*trajlala, tralalaj*) a zatim se ponavlja posljednjih šest slogova prethodnog stiha. Shema dakle izgleda ovako:

melo- 1. melostih [4 sloga:] + 6 slogova stiha

strofa 2. melostih: 8 slogova upjeva + ponavljanje 6 posljednjih slogova prethodnog stiha.

Na posljednji način pjevaju na Lastovu tekst jedne balade (*»Podiglo se malo četovanje«*; vidi moju rukopisnu zbirku *»Muzički folklor Lastova«* u arhivu INU, br. 272), a pjeva se kod obrednog spaljivanja pokladne lutke (*»Turčina«*). U Konavlima na taj napjev (na obadva opisana načina) pjevaju balade, zabavne pjesme i šaljive tekstove, ali ni jednu pjesmu uz kakav obred. Napjev se svakako znatno razlikuje od ostalih melodija južnog Jadrana.

³⁵ (M 17, T 25, 28, 36, 38) To je zanimljiv primjer prijelaznog stanja jednoga napjeva u napjev sasvim drugog karaktera, tj. procesa transformiranja jednog (obrednog?) napjeva raspjevanog karaktera u napjev pripovjedačke balade. U osnovi je to zapravo melizmima ukrašena varijacija napjeva br. 16, ali se pjeva mnogo polaganije i sasvim na način kako se inače pjevaju baladni napjevi u Konavlima. Od svog uzora (muz. primj. 16) zadržao je ponavljanje prvih četiriju slogova stiha i stvaranje melostrofe ponavljanjem čitavoga teksta (uz neznačajne promjene u melodiji), a to su sve elementi koji se u baladnom pjevanju ne primjenjuju, jer se tu stihovi ne ponavljaju ni u cjelini

ni djelomično. Na taj napjev pjevaju se mnogi različiti tekstovi, a ispod našega muzičkog primjera objavljeni tekst je tipična »žetvelička« pjesma, ali se pjevaju i druge balade i legende.

³⁶ (M 15, T 33) To zapravo nije prava konavoska pjesma, nego je donesena iz sjeveroistočnih krajeva naše zemlje. Objavljujem je ovdje kao primjer malog broja takvih unesenih pjesama. Pjevačica (br. 36) se kod pjevanja u magnetofon bila zbunila te je prvi takt prvog stiha pjevala melikom trećeg takta, ali budući da joj se ta zabuna potkrala samo početku pjesme, tu sam omašku ispravio.

³⁷ (M 20, T 43) Tekst je zanimljiva verzija te poznate pjesme. Za napjev vidi opasku 35.

³⁸ (M 43, T 32) Tekst je lijepa sentencija puna melankolične rezignacije. Napjev je baladni s rubatima pripovijednog načina interpretacije. Završetak na subtoniumu modi treba da se pripíše slučajnom promašaju starice koja je pjesmu pjevala, jer je pravilan završetak i kod nje (u toj pjesmi a i inače) na tonici modusa. U ovom muzičkom primjeru (br. 43) bio bi to ton g¹ umjesto f¹.

³⁹ (M 25, T 41) Pomalo različita verzija te poznate romance (vidi br. 28 i 44). Na žalost, pjevačica (br. 28) nikako nije htjela da je pjeva do kraja a isto tako nisam uspio da pronađem još kojeg pjevača u Konavlima koji bi tu verziju poznavao, što treba požaliti jer je to originalna i zanimljiva varijanta. Napjev je baladni.

⁴⁰ (M 26, T 53) Pjevačica br. 19 dobro interpretira balade i epske pjesme, a naučila ih je slušajući guslare i druge pjevače. Napjev je baladni.

⁴¹ (M 27, T 19) Taj je tekst vrlo raširen po južnom Jadranu, a na Šipanu se pjeva kao obredna pjesma na »radovanje«, tj. uoči Vidova, Petrova i Ivanja, kada pale krijesove po brdima, dok istovremeno pjevaju obredne i prigodne pjesme (ali i balade!) s crkvenog zvonika, i to udvoje unisono, da bi pjevanje što dalje dopiralo. Napjev je baladni.

⁴² (M 28, T 40) To je najbolja verzija teksta ove romance koji sam našao u Konavlima (vidi muz. primj. 25 i 44). Balade i romance ovakvog sadržaja mogli bismo nazvati »žetvelačkim baladama« jer su to i po tematici a i zato što su se nekoć pjevale većinom na mōbi, tj. pri poljskim radovima. Napjev je baladni.

⁴³ (M 29, T 20) Lokalna konavosko-župska pjesma. Tekst, po svoj prilici, nije seljački proizvod, nego ga je, vjerojatno, ispjevao neki dubrovački gradski pjesnik; no narod je pjesmu prigrlio i ona se danas u Konavlima smatra narodnom. Napjev je baladni.

⁴⁴ (M 30, 33, T 27, 30) Takvih kratkih ljubavnih i zabavnih pjesmica ima bezbroj na cijelom našem primorju, (u Novalji na Pagu, npr. prepisao sam svojedobno iz obimnih rukopisnih pjesmarica pjevačica oko 800 stihova takvih »pjesmica«). Sve su one, po svoj prilici, građene po uzoru na razne gradske pjesme — osobito dubrovačkih pjesnika prošlog stoljeća. Danas se pjevaju ponajviše na novije napjeve, tj. tipične dalmatinske (mediteranske) varoške melodije, ali u Konavlima to još nije sasvim prevladalo, jer tu (naročito stariji ljudi) pjevaju i te zabavne pjesmice na starinske napjeve, slične baladnom načinu pjevanja.

⁴⁵ (M 31, T 29) Tekst je verzificirano ljubavno pismo. Za napjev vidi opasku 44.

⁴⁶ (M 32, T 31) Na prvi pogled se i taj tekst doimlje kao verzificirano pismo, ali mislim da se ovdje radi o fragmentu jedne veće balade ili romance, koji se osamostalio u takvu obliku. Za napjev vidi opasku 44.

⁴⁷ (M 34, T 37) Tekst je jedan od mnogih »žetveličkih« pjesmica, ali je napjev baladni, različito od drugih žetelačkih pjesama koje pjevaju »na istresice« ili pak na jednostavan melodiozni napjev, (vidi opasku 32).

⁴⁸ (M 35, T 55) Taj mladi i daroviti baladni pjevač (br. 16) pjevao je napamet ali na način »iz libra«. Pjesmu je objavio i Vuk (V. St. Karadžić »Srpske nar. pjesme«, knj. 3, str. 477 i dalje, Beograd 1929), a konavoska verzija se od nje razlikuje samo po nekim izrazima. Napjev je baladni.

⁴⁹ (M 36, T 47) Pjesma opisuje istinit događaj koji se zbilo u Konavlima u prvoj polovici ovog stoljeća, tako da se stariji ljudi još sjećaju svih pojedinosti. Premda je pjesma vrlo raširena po Konavlima, ipak nisam uspio doznati ime njezina autora. Tekst je djelomice transkribiran iz moje snimke, dijelom nadopunjen iz snimke Ivana Ivan-

čana, koji je poslize mene snimio istog pjevača. Te dvije snimke se razlikuju međusobno samo po nekim neznatnim pojedinostima, ali tekst nije podjednako razumljivo bio izgovoren, pa su nejasna mjesta nadopunjena dijelom iz jedne dijelom iz druge snimke. Pjesma je zanimljiv primjer najnovijega narodnog stvaralaštva. Napjev je uobičajeni baladni.

⁵⁰ (M 42, T 42) Zanimljiva konavoska verzija poznate romance, koja se znatno razlikuje od ostalih verzija. Čitav tekst bit će objavljen u studiji O. Delorka u slijedećem svesku »Anala«. Napjev je baladni.

⁵¹ (M 37, T 46) Anegdottički sažeta verzija poznate romance novelističkog tipa. Napjev je baladni.

⁵² (M 38, 39, T 48, 49) Ovu i slijedeću pjesmu (muz. primj. 38 i 39) pokušao mi je pjevač br. 8 pjevati napamet, jer nije imao uza se pjesmaricu da, po običaju i navici, čita iz nje tekst kod pjevanja, pa ga je izdalo pamćenje i pjesma je ostala nepotpuna. (U pogledu pjevanja »iz libra«, vidi u predgovoru). Obje pjesme su Kačićeve (O. A. Kačić—Miošić »Razgovor ugodni naroda slovinskoga«, str. 103 i dalje, i str. 242 i dalje, izdanje Lav. Hartmana, Zagreb 1876). Napjev je baladni na način »iz libra«.

⁵³ (M 40, T 51) Fragment poznate pjesme o Jugovića majci, no kako je stariji (rođ. 1877) pamćenje oslabilo, ostala je pjesma nepotpuna. Ovdje je važno da se ustajnovi stariji način pjevanja balada.

⁵⁴ (M 41, T 50) Primjer pravog načina pjevanja »iz libra« (opisan u predgovoru). Pjevačica je pjevala čitajući iz Kačićeva »Razgovora« (str. 41 i dalje, izdanje Lav. Hartmana, Zagreb 1876).

⁵⁵ (M 47, T 61) Primjer ilustrira pjevanje uz lijericu koja zamjenjuje gusle, (vidi o tome u uvodu). Pjevač nije htio pjesmu pjevati do kraja, a nisam je našao u ostalih pjevača u Konavlima. Postoji jedna bosanska narodna pjesma »Ženidba Marijana Borića« (Narodna pjesmarica. Izdala Matica Dalmatinska, 1879., str. 159 i dalje), koja ima nešto dodirnih tačaka s našom pjesmom, ali je ipak drukčija.

⁵⁶ (M 51, T 14) Počasnica svatovska i pri slavi krsnog imena (sveca, seoskog zaštitnika). Pjevači pjevaju na starinsku »na istresice« u unisonu. Glasovi im se potpuno stapaju jer su u obojice boja i intenzitet tako slični da se čini kao da pjeva samo jedan pjevač.

⁵⁷ (M 52, T 15) Svatovska počasnica »na istresice« što je pjeva samo jedan pjevač. Na taj se način, naime, može pjevati udvoje ili solo. Ovo posljednje većinom nazivaju »po putnički«. Razlike u tehnici pjevanja nema, nego samo s obzirom na tekst, jer se »na istresice« pjevaju, prilikom gozbi i svetkovanja, prigodni svečarski tekstovi, npr. počasnice i sl., a »po putnički« se pjeva, kako samo ime kaže, pri hodanju ili jahanju na putu, a tada se pjevaju dijelovi duljih baladnih tekstova »da bi putnika zabavilo«, ali i u selu katkad pjevaju kakvu počasnicu solo, tj. onda kada nemaju prikladnog partnera, jer oba pjevača moraju se znati međusobno dobro prilagoditi, da bi im se glasovi poklapali.

⁵⁸ (M 50, T 60) Pjevač br. 18 zacijelo je nestor konavoskih guslara, te je na glasu po cijelim Konavlima. Na žalost, u doba moje posjete je bio vrlo slab, ne samo od bremenata godina (rođ. 1885), nego i od bolesti, pa nije imao snage ni da završi tu jednu pjesmu, ali se ona, i ovako fragmentarna, ističe svojim jezičnim arhaizmima i načinom izražavanja.

⁵⁹ (M 67) Niko Skvičalo je jedan od najboljih lijeričara u Konavlima. Njegove odlike se očituju ne samo pri svirci domaće »poskočnice« i ritmički teškog »potkola«, nego i u snalažljivosti kojom je prilagodio melodiju slavonskog kola »seljančice« izvedbenim mogućnostima lijerice, (vidi muz. primj. »poskočnice« i »potkola« uz studiju I. Ivančana o konavoskim plesovima). Svirka na lijerici ne poznaje, naime, mijenjanje položaja (»lage«) ruke i prstiju na hvataljci, nego samo jedan jedini, osnovni, položaj, a to omogućuje da se na najvišoj žici svira samo pet uzastopnih tonova (oglašavanje prazne žice i postepeno polaganje četiri prsta), dok se šesti ton uz ovaj niz (tj. subtonium modi) dobija oglašavanjem prazne najdonje žice. Prema tome, ako ne računamo srednju žicu, koja se pri plesnoj muzici oblatatno oglašuje istodobno sa svakim tonom melodije (bordon), mogu se na lijerici izvoditi samo melodije koje ne prelaze ambitus sekste. Budući da melodija slavonskog kola »seljančice« prelazi taj ambitus, prilagodio ju je Skvičalo izvedbenim mogućnostima lijerice tako da je iz nje izostavio sve tonove izvan

ambitusa sekste, a to je učinio tako spretno da nije narušio melodijske karakteristike tog kola. Drugi dobar lijeričar u Konavlima je Đanin (Ivan) Basor, što se vidi iz njegove interpretacije »*polke*«, a još više iz »*potkola*«, koje pjeva i sam se pri tom prati na lijerici. Obadva muzička primjera objavljena su uz studiju I. Ivančana o konavoskim plesovima.

⁶⁰ (M 68, 69, 70) O svrdonicama, tj. sviralama od trske ili kosti, bila je riječ već u predgovoru, pa je tamo rečeno da do intonacionih različitosti dolazi zbog različitih razmaka između »*škulja*«, tj. rupica za prebiranje. S tim u vezi je različita i svirka na tim sviralama. Svirač br. 14 može na svojoj (relativno) temperirano ugodenoj svrdonici izvoditi niz osnovnih i niz prepuhanih tonova, dok svirač br. 23 na svojoj svirali s dinarski tijesnom ugodbom može proizvesti samo prepuhane tonove, jer su mu osnovni tonovi nepouzdana u intonaciji i jedva se koji i može izvoditi. Stoga svirač br. 14 svira jedan dio svoje »*polke*« u osnovnoj položini a ostatak u višoj oktavi, a svirač br. 23 svira sve u višoj oktavi. Oktava se pri prepuhanju oglašuje stoga što trska i kost nisu jednakog promjera u cijeloj svojoj dužini, nego se postepeno sužavaju. Uslijed toga je uzdužna bušotina pomalo konična, a posljedica toga je prepuh u oktavu, (cilindrična cijev dala bi pri prepuhu duodecimu). Što se tiče svirke, karakteristično je za svirača br. 14 da mu je »*polka*« ista kao na lijerici, (doduše vješto akomodirana izvedbenim mogućnostima svrdonice), dok svirač br. 23 melodiju takvog tonskog niza ne može izvoditi, pa su njegove melodije sasvim drukčije od ostalih svirača u Konavlima, a tome pridonosi, osim intonacije, i njegova sklonost improvizaciji. Osim toga naginje čestom mijenjanju vrste takta (čas dvodijelni, čas trodijelni), premda je to značajka mnogih narodnih svirača plesnih melodija, ali ovoga naročito, pa se katkad čini kao da svira u 5/4 taktu. Njegova sklonost fantaziranju dolazi do izražaja i pri slobodnim improvizacijama koje voli da izvodi na svakom glazbalu koje mu dođe ruku, tj. svrdonici, diplama (bez mijeha), dvojnici, guslama, lijerici itd. On pri tim improvizacijama, koje naziva »*za zabavu*« (muz. primj.70), varira na bezbroj načina jedan kraći tonsko-ritmijski motiv, i to — mora se priznati — na zanimljiv i osebujan način.

IMENA PJEVAČA, KAZIVAČA I SVIRAČA

(Brojke iza imena odnose se na redni broj pjesme ili svirke koju je izvodio pojedini pjevač, odnosno svirač. Ondje gdje iza imena nema brojke, znači da pjesma, kazivanje ili svirka dotičnoga nije mogla ući u ovaj izbor zbog ograničena prostora, pa će biti drugom prilikom objavljena, a njihova imena donosim ovdje zbog toga što sam u isto vrijeme snimio i njihovo umijeće).

1. Ban Jane r. Škilj, rođ. 1912. u Dunavama, živi u Ljutoj — br. 5, 10.
2. Basor Ivan »Đanin«, rođ. 1902. u Lead City (Kalifornija, USA), živi u Dunavama — br. 47, 51 — vidi i muz. primj. uz napis I. Ivančana o konavoskim plesovima.
3. Barušić Luce, žena Nika, rođ. 1888. u Ljutoj.
4. Bijelić Antun pok. Vlaha, rođ. 1904. u Uskoplju (konavoskom) — br. 52.
5. Bingulić Pava r. Primić, rođ. 1919. u Dunavama, živi u Zastolju — br. 11, 17, 65.
6. Bjelokosić Antun pok. Vlaha, rođ. 1915. u Čilipima — br. 48, 49.
7. Bratičević Đuro, sin Ivana i Stane, rođ. 1924. u Vitaljini — br. 64.
8. Bratičević Ivan, službenik ZPS u Moluntu, rođ. 1911. u Vitaljini — br. 38, 39, 61, 63, 66.
9. Bratičević Stane r. Đangradović, rođ. 1916. u Vitaljini — br. 14, 29, 41.
10. Cvjetković Ane r. Miličić, rođ. 1903. u Zastolju, živi u Radovčićima — br. 20.
11. Dragoje Pave r. Basor, rođ. 1918. u Dunavama, živi u Butkovini, Dubravka — br. 8, 17, 62.
12. Đerđi Ane r. Đurković, rođ. 1910. u Jesenici iznad Cavtata, živi u Đurinićima — br. 28, 37, 42.
13. Glavinić Ane r. Skvičalo, rođ. 1888. u Pridvorju, živi u Dubravci — br. 1, 21, 30, 31, 32, 33, 34, 46.
14. Glavinić Pero pok. Pera »Pelića«, rođ. 1885. u Dubravci — br. 68.
15. Glavinić Kate r. Čupić, rođ. 1911. u Vodovađi, živi u Dubravci.
16. Janković Ivo, sin Iva, rođ. 1911. u Dubravci — br. 35, 36.
17. Jakobović Ivo pok. Luke, rođ. 1902. u Ljutoj.
18. Klaić Miho »Miljuša« pok. Miha, rođ. 1885. u Popovićima — br. 50.
19. Kordić Mara r. Madeško, rođ. 1883. u Drveniku, Čilipi — br. 13, 24, 26, 27.
20. Krilanović Pavo, rođ. 1902. u Čilipima — br. 9, 58, 59.
21. Lazarević Marko, rođ. 1886. u Vatacima, Vodovađa.
22. Lazarević Miho, rođ. 1889. u Vatacima, Vodovađa.
23. Lazarević Pero pok. Marka, rođ. 1925. u Vatacima, Vodovađa — br. 69, 70.
24. Majčica Pava r. Prokurica, rođ. 1882. u Rudežu, Pridvorje — br. 16, 18, 19, 22.
25. Mihočević Kate, rođ. 1947. u Pridvorju — br. 15.
26. Milan Ivo pok. Joze, rođ. 1906. u Poljicima (konavoskim) — br. 7, 45.
27. Pržić Božo, rođ. 1904. u Vitaljini.
28. Sabljčić Jelena, Pločice — br. 6, 25.

29. Sabljic Mare, Pločice — br. 53, 56.
30. Skvičalo Marija, rođ. 1894. u Pridvorju — br. 2, 12, 23, 44.
31. Skvičalo Niko, rođ. 1896. u Pridvorju — br. 67 — vidi muz. primj. uz napis I. Ivančana o konavoskim plesovima.
32. Stanković Andro, rođ. 1937. u Čilipima — br. 3.
33. Šapro Pavo, rođ. 1889. u Zastolju.
34. Škilj Gašpar, Dunave — br. 51.
35. Škilj Nike r. Primić, rođ. 1877. u Dunavama — br. 40, 43, 54, 55, 57.
36. Škilj Niko, rođ. 1908. u Dunavama. Njegova velika lokalna balada o Lasiću Božuru objavljena je u posebnoj studiji u godišnjaku INU »Narodna umjetnost« Br. 2, Zagreb 1963
37. Tripković Vlaho, rođ. 1911. u Vitaljini.
38. Vuković Ane r. Bušković, rođ. 1904. u Grudi, živi u Radovčićima — br. 4.
39. Zbor djevojčica, učenica 8-god. škole, Pridvorje — br. 60.

KAZALO PJESAMA PO POČETNOM STIHU

	redni broj muzičkog primjera :
°Ajde zbogom, neve naša	55
°Aj'mo igrat, aj'mo pjevat	7
°Aj'mo igrat, aj'mo pjevat	8
°Aj'mo igrat, aj'mo pjevat	8
Aj, šta ti je Bosna što ne pjeva	52
Aj, veselo, obje ruke moje	17
Ala bolje, drugarice moja	46
Ala bolje, drugarice moja	34
Banovića dozivala majka	44
Biser Mara u jezeru brala	18
Boga moli Jugovića majka	40
Bubi nini u zlaćenju zipci	13
Budi majka malog banovića	25
Da bi meni izbirati dali	16
Da pjevamo, da se veselimo (uz gusle)	48
Dobar veče! Mi kucamo	3
Dobro došli svi svatovi	65
Dragi mi je u Mletke pošao	41
Evo sjedoh za jelovu klupu	31
Gorko cvili sužan Vladimire	41
Gorom ide Kraljeviću Marko	43
Gusle moje, ovamoste malo (uz gusle)	50
I vino i čelo	66
Još zorica ne zabijelila (napjev br. 30)	30
Kad pijemo, zašto ne pjevamo	51
Kad su Turci Kotar porobili (uz gusle)	49
Knjigu piše Borić kapetane (uz lijericu)	47
Konje jašu do dva pobratima	45
Konj zelenko rosnu travu pase	22
Mili bože, čuda velikoga	35
Natoč'te nam rujna vina	63
Nina nina	4
Ninaj ninaj	6
Nini nani	1
Nini ninj	5
N'jesam dunja da bi' uvenula	33

Oj, devojko, đur-devojko	53
Oj, Konavle, slavne od starine	36
Pijte vino, gosti naši	59
Pjevaj, Mare, dok si kod matere	24
Podranio Kraljeviću Marko	42
Poletijo soko 'tica	57
Poletijo soko 'tica	61
Poletijo soko 'tica	64
Polka (na svrdonici)	68
Polka (na svrdonici)	69
Porasla je u bega pšenica	41
Porasla je u raju maslinja	20
Porasla je u vrtu ružica	29
Povila se niz more gemija	37
Preletijo sivi soko	62
Procvjetala lika lovorika	27
Progovara sopri domačine	21
Prosula se škatulica sitnog bisera	54
Prosula se škatulica sitnog bisera	56
Pu'ni mi, pu'ni, hladane	12
Rano rani od Udbine Mujo	26
Razbo'je se mali banoviću	28
Sanak sn'jela Vojsava kra'jica	38
Seljančica (lijerica)	67
Sinoć paša pade pod Grahovo	39
Sjedi đava ukraj puta	2
Slušaj, dušo, što ti knjiga kaže	32
Smilja je majci plakala	10
Smilja je majci plakala	11
Staro momče na kamenu sjedi	23
Sunce nam je na zalasku	60
Sunce žarko, na visoku li si	41
Tri livade, nigđe hlada nema	15
Uz trpezu, niz trpezu, sivi sokole	58
Vilo moja, tako ti imena	30
Vino pije Tomiću Mijate (uz gusle)	66
Vitaljino, rodno mjesto moje	14
Vozila se niz more demija	19
Za zabavu (svrdonica)	70

Zusammenfassung

DIE MUSIKFOLKLORE VON KONAVALI

Konavli (von romanisch Canale) ist ein längliches Tal, das etwas unterhalb Cavtat (dem alten Ragusa vecchia) beginnt und bis zur Bucht von Kotor reicht, flankiert von dem herzegowinischen Grenzgebirge einerseits und getrennt vom Meer durch eine Hügelkette. Die traditionelle Musik dieses Tales besteht aus lyrischen und epischen Liedern und dem Spiel auf Volks-Musikinstrumenten u. zw. zwei Saiteninstrumenten: der einsaitigen *Gusle* und der dreisaitigen *Lijerica*, sowie zwei Holzblasinstrumenten: der Flöte *Svrdonica* und dem doppelten Rohrblattinstrument mit aufschlagender Zunge *Diple*. Die *Gusle* hat einen länglichen, flachen, ovalen Korpus der oben von einer Membrane aus Hammelhaut überzogen ist; der Hals des Instrumentes endet meist mit einem geschnitzten Tierkopf und mit einem Saitenwirbel. Die *Gusle* ist mit einer dünnen gewundenen Strähne aus Rossschwanzhaaren bespannt und wird mit einem primitiven Bogen gestrichen, der aus einem fingerdicken halbmondförmig gebogenen Reis besteht, das ebenfalls mit einer ähnlichen Rosshaarsträhne bespannt ist. Die *Gusle* ist das klassische Begleitinstrument der Sänger von Balladen und epischen Gesängen und wird niemals zu anderen Zwecken verwendet.

Die *Lijerica* ist ein der *Gusle* sehr ähnliches Streichinstrument, nur etwas kleiner und flacher und, zum Unterschied von der *Gusle*, ist sie ganz aus Holz gefertigt. Sie ist mit drei Darmsaiten bespannt, von denen die oberste (leer bestrichen) die *tonica modi* ergibt, die mittlere Saite ist um eine Quinte tiefer gestimmt, während die unterste Saite den *subtonium modi* ertönen lässt. Die Melodie wird auf der obersten Saite gespielt, während die unterste nur leer gestrichen wird d. h. dann wann der *subtonium modi* in der Melodie zu ertönen hat. Auf der mittleren Saite wird der, mit jedem Melodion gleichzeitig mittönende, *Burdonton* gespielt. Demzufolge werden beim Spiel stets zwei Saiten gleichzeitig gestrichen d. h. die obere und die mittlere, oder die untere und die mittlere. Der Bogen hat ganz die selbe Form wie der der *Gusle*. Auf der *Lijerica* wird vor allem Tanzmusik gespielt und nur ausnahmsweise (in Ermangelung der *Gusle*) wird mit ihr der Gesang begleitet.

Zum Tanz wird auch mit der Flöte *Svrdonica* aufgespielt. Das ist eine primitive Lang-oder Schnabelflöte mit 6 Grifflöchern, wovon nur 5 beim Spiel bedeckt werden, da auch in Konavli, ganz wie in manchen anderen Gegenden Kroatiens, nur eine Sechston-Leiter in Gebrauch ist. Die Stimmung ist verschieden d. h. entweder ertönen die engen Tonfolgen der traditionellen dinarischen Gebrauchstonleiter, oder aber eine mediterrane Tonfolge, also eine nahezu gleichschwebende Tonleiter, nahezu deshalb, weil die Masse ja primitiv angewendet werden — meist ist die Dicke des Daumens die Mäsur. Die *Svrdonica* wird aus Schilfrohr oder aus Holunderzweigen gefertigt, also aus hohlem oder leicht zu höhlendem Material (das Holundermark ist leicht zu entfernen), aber manchmal auch aus Schenkel-oder Flügelknochen von erlegten Adlern. Das Instrument ist meist reich verziert (das gilt auch für die Streichinstrumente), mit Gravuren versehen, manchmal auch mit Namen und Daten des Jägers, des Verfertigers und des Graveurs.

Die zweirohrige *Diple* ist eine primitive Doppelklarinette, die eigentlich mit Blasbalg gespielt werden soll, aber sie wird auch, als Hirteninstrument, direkt mit den Lip-

pen geblasen. Die Bauart ist ganz primitiv: in ein Stück Eschen-oder Ahornholz werden zwei parallele Bohrungen gemacht und mit Tonlöchern versehen. In das obere Ende der beiden Röhren werden kurze Schilfrohrstückchen gesteckt, die teilweise aufgeschnitten sind und so je eine aufschlagende Zunge bilden. Über diesen oberen Teil des Instrumentes ist ein trichtertörmiger Aufsatz gestülpt, der im gegebenen Falle in den Luftballg befestigt wird, bei direktem Lippenansatz hingegen auf den Mund gepresst wird und so einen gleichmässigeren Luftdruck auf die Rohrblätter ermöglicht. Die Stimmung ist, wie schon oben bei der Flöte beschrieben wurde, die traditionelle enge dinarische, was bei den Diple (da sie ja zweistimmig sind) äusserst untemperierte Zusammenklänge von sehr engen Terzen und Sekunden ergibt.

Was die Tonleitern beim Gesang anbelangt, so erscheinen hier, ausser den erwähnten engen dinarischen Tonverhältnissen (beim Wanderer-und Mäherinnengesang), noch der dorische und phrygische Tetra-, Penta- und Hexachord, mit oder ohne subtonum modi, aber auch (z. B. bei Schlummerliedchen) der Ambitus von nur zwei Tönen. Diese Gleichzeitigkeit von dinarischen und mediterranen Elementen ist eigen dem gesamten Küstengebiet und den südlichen Adriainseln, und sie widerpiegeln das illyrisch-slawische Erbe des Hinterlandes, wie auch das illyrisch-romanische des Küsten-und Inselelementes, die auf diesem gesamten Gebiete kulturell ineinanderspielen.

Die vorliegende Arbeit schliesst mit den Tabellen der Tonleitern und Rhythmen, sowie mit Kommentaren zu den Liedern.

Von dem in Konavli gesammelten und auf Tonband aufgenommenen Material wird hier nur ein Teil wiedergegeben, (eine Ballade mit reichlichem Kommentar wurde im Jahrbuch des Institutes für Volkskunst »Narodna umjetnost«, Band 2, Zagreb 1963 veröffentlicht), während die Texte der Lieder zum Teil hier erscheinen, zum Teil in einer separaten Arbeit von O. Delorko, ebenfalls in den Analen, herauskommen werden.